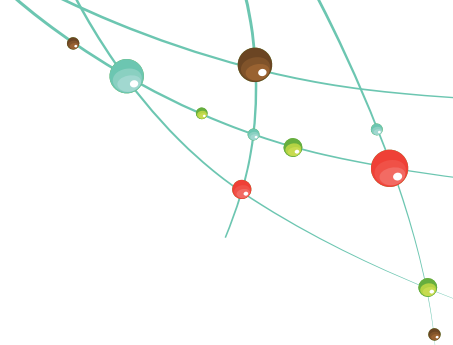

MASARYKOVA UNIVERZITA
CENTRUM OBČANSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ

Rada Evropy

**Strategická podpora určená osobám
odpovědným za politická rozhodnutí**

**Strategický nástroj pro výchovu
k demokratickému občanství
a výchovu k lidským právům**

Nakladatelství Rady Evropy

Rada Evropy má 47 členských států a pokrývá prakticky celý evropský kontinent. Snaží se rozvíjet společné demokratické a právní principy zakotvené v Evropské úmluvě o lidských právech a v dalších důležitých textech o ochraně jednotlivců. Již od roku 1949, kdy byla založena za dozvuků druhé světové války, Rada Evropy symbolizuje usmíření.

Oddělení vzdělávání k demokratickému občanství a lidským právům Rady Evropy (Division for Citizenship and Human Rights Education) nabízí materiály k podpoře a rozvoji občanského vzdělávání v členských zemích. Patří mezi ně publikace o demokratickém řízení škol, realizaci občanského vzdělávání jako průřezového tématu nebo vztazích škol a univerzit s komunitami. Šest metodických příruček pro učitele Centrum občanského vzdělávání překládá a nabízí na svých stránkách, jednotlivé lekce adaptuje pro portál www.vychovakobcanstvi.cz. Další publikace a činnost Rady Evropy ke vzdělávání k demokratickému občanství a lidským právům jsou dostupné na <http://www.coe.int/edc>.

Strategická podpora určená osobám odpovědným za politická rozhodnutí

Strategický nástroj pro výchovu k demokratickému občanství a výchovu k lidským právům

Čerpání ze zkušeností projektu VDO/VLP Rady Evropy

David Kerr a Bruno Losito

**ve spolupráci s Rosario Sanchezovou, Bryony Hoskinsovou,
Williamem Smirnovem a Janezem Krekem**

Masarykova univerzita Brno 2013

COUNCIL OF EUROPE

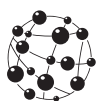
CONSEIL DE L'EUROPE

Nakladatelství Rady Evropy

Za názory vyjádřené v této publikaci nesou odpovědnost autoři; tyto názory nemusí nutně odrážet oficiální politiku Rady Evropy.

Všechna práva vyhrazena. Tuto publikaci ani žádnou její část nelze překládat, kopírovat a šířit, a to v jakékoli formě nebo jakýmikoli prostředky, ať už elektronicky (CD-Rom, internet, atd.) nebo mechanicky, včetně fotokopírování, nahrávání nebo pomocí jiného systému ukládání nebo vyhledávání informací, bez předchozího písemného souhlasu Oddělení veřejných informací Ředitelství pro komunikaci (F-67075 Strasbourg Cedex nebo publishing@coe.int).

Tento překlad je vydáván se svolením Council of Europe Publishing a plně za něj zodpovídá vydavatel. Překlad vznikl v rámci neinvestiční dotace ze státního rozpočtu České republiky na rok 2013 „Představení konceptu Výchovy k demokratickému občanství a Výchovy k lidským právům Rady Evropy učitelům základních a středních škol“ (reg. číslo: MŠMT-32248/2013), realizovaného Centrem občanského vzdělávání Masarykovy univerzity s finanční podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

MASARYKOVA UNIVERZITA
CENTRUM OBČANSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ

Centrum občanského vzdělávání
Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9
601 77 Brno

Tel.: +420 549 493 178

E-mail: info@obcanskevzdelavani.cz

Web: www.obcanskevzdelavani.cz

Návrh obálky: Oddělení dokumentace a výroby publikací (Documents and Publications Production Department – SPDP), Rada Evropy:

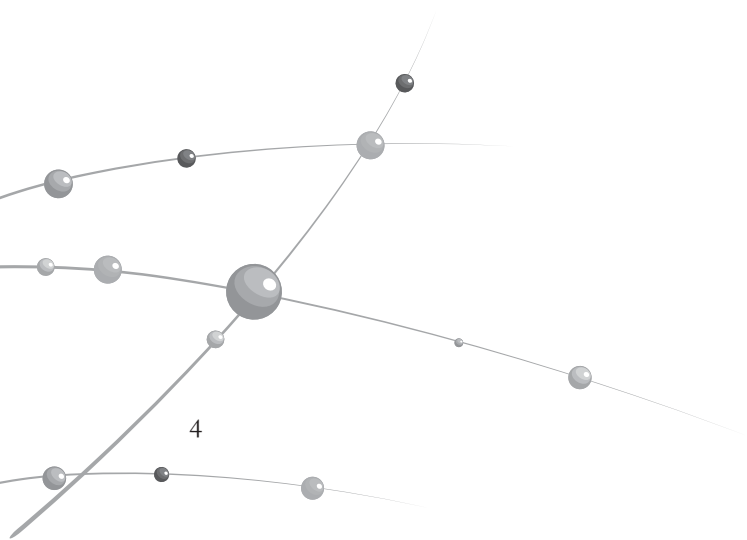
Nakladatelství Rady Evropy F-67075 Strasbourg Cedex <http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-6896-2

© Rada Evropy, září 2010

Tisk Rada Evropy

Úvodní slovo	5
Stručné shrnutí	7
Poděkování	11
Předmluva	13
Díl 1	
Úvod: používání strategického nástroje	15
Díl 2	
Jak vyvíjet, realizovat, kontrolovat a udržovat strategie VDO/VLP	19
Příloha 1	
Vymezení hlavních pojmů	35
Příloha 2	
Hlavní strategické texty pro VDO/VLP	39
Příloha 3	
Jiné nástroje VDO/VLP Rady Evropy	41
Příloha 4	
iné nástroje VDO/VLP Rady Evropy	43
Příloha 5	
Doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů členským státům k Chartě Rady Evropy výchově k demokratickému občanství a lidským právům	45

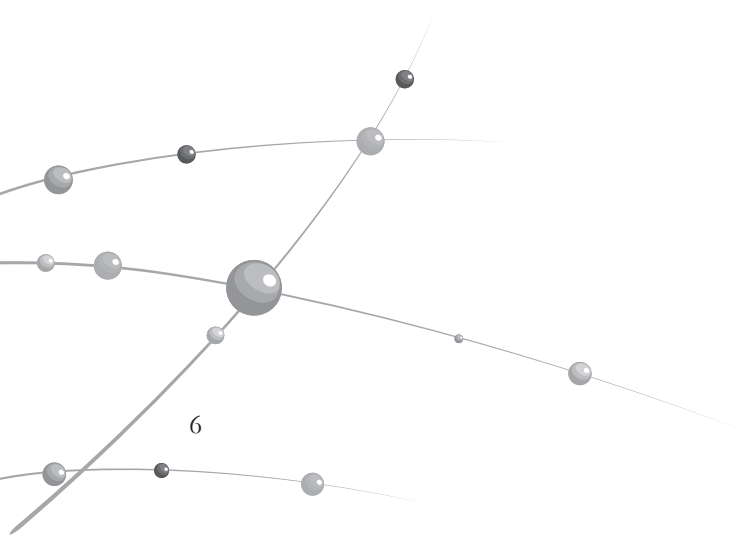
Úvodní slovo

Rada Evropy již od svého vzniku neustále usiluje o podporu a prosazování hodnot demokracie, lidských práv a právního státu v naší společnosti. V centru tohoto úsilí stojí vzdělávání, které tyto hodnoty předává lidem, zejména mládeži, poskytuje mladým lidem příležitosti k osvojení si a vyzkoušení těchto hodnot a vytváří základy, které lidem pomohou naučit se respektovat, ochraňovat a naplňovat tyto hodnoty v každodenním životě.

Tato publikace je důkazem efektivní partnerské spolupráce mezi Radou Evropy a jejími 47 členskými státy. Vychází z vlajkového projektu organizace *Výchova ke demokratickému občanství a výchova ke lidským právům*, neboli zkráceně VDO/VLP. Naplňuje přání členských států podělit se o zkušenosti a vědomosti nabyté v souvislosti s vytvářením strategie VDO/VLP. Jejím cílem je zejména upozornit osoby odpovědné za politická rozhodnutí – ministry, poslance, vysoké vládní úředníky – na význam VDO/VLP jako preventivního opatření při zvládání náročných úkolů, před kterými stojí každá společnost. Tento strategický nástroj je praktický a je doprovázen návodem a příklady všech subjektů zainteresovaných na výchově k demokratickému občanství a lidským právům. Výsledkem je klíčový zdroj pro osoby odpovědné za politická rozhodnutí, pracovníky z výchovné praxe a všechny zainteresované subjekty a také nástroj výměny informací mezi institucemi a jednotlivci.

VDO/VLP má zásadní význam pro skutečný postup kupředu na cestě společnosti za demokracií a lidskými právy. Tvoří základ pro adekvátní přípravu a vybavení současných i budoucích generací občanů (mladých i starých), aby se mohli ujmout své role a povinností jako občané ve své vlastní komunitě a také v širší společnosti, v Evropě i mimo ni. Doufám, že tato publikace pomůže všem aktérům podílejícím se na tvorbě strategií VDO/VLP a že hlavně posílí jejich schopnosti rozhodování. Doufám též, že přispěje ke konsolidaci a udržení efektivní praxe a povede k vytváření partnerství a sítí na všech úrovních.

Gabriella Battaini-Dragoni, generální ředitelka pro vzdělávání, kulturu a dědictví, mládež a sport

Díl 1 – Úvod: používání strategického nástroje

Výchova k demokratickému občanství a výchova k lidským právům (VDO/VLP) byla v členských státech přijata jako základní prvek vzdělávání všech lidí, zejména mládeže. Je nedílnou součástí hlavního poslání Rady Evropy při prosazování lidských práv, demokracie a právního státu.

Cílem VDO/VLP je zavedení udržitelných forem demokracie ve společnosti na základě úcty k lidským právům a právnímu státu. V době rychlých a nebývalých změn je VDO/VLP jednou z nejsilnějších forem obrany společnosti proti nárůstu násilí, rasizmu, extrémismu, xenofobie, diskriminace a nesnášenlivosti a funguje jako preventivní mechanismus. Zároveň významně přispívá k sociální soudržnosti a sociální spravedlnosti. Hlavním cílem VDO/VLP je pomoci všem lidem aktivně se účastnit demokratického života a uplatňovat svá práva a povinnosti ve společnosti prostřednictvím vzdělávacích praktik a aktivit.

Přístup k VDO/VLP zahrnuje kombinaci výuky a učení prostřednictvím zkušenosti nebo „dělání“, které zdůrazňuje demokratické učení, aktivní participaci a výchovu k partnerské spolupráci. VDO/VLP je proces celoživotního vzdělávání, který se odehrává na propojených „místech výchovy k občanství“, ve třídě, vzdělávací instituci, místní a širší komunitě.

Cílem této politiky je nabídnout strategickou podporu osobám odpovědným za politická rozhodnutí a podpořit efektivnější tvorbu politiky v rámci VDO/VLP ve všech členských státech Rady Evropy a mezinárodních organizacích. Tento nástroj vysvětluje VDO/VLP a co znamená v rámci tvorby strategie z pohledu celoživotního vzdělávání, tedy v různých stádiích vzdělávání a školení – formálních, informálních i neformálních – od obecného vzdělávání přes odborný výcvik a vyšší vzdělávání až po vzdělávání dospělých. Vytyčuje cyklus strategie VDO/VLP zahrnující tvorbu, zavádění, kontrolu a udržitelnost strategie.

Tento nástroj vznikl jako podpora tvorby strategie v členských státech na nejvyšší úrovni, zejména pro osoby podílející se na klíčových rozhodnutích o strategiích VDO/VLP. Může ho však používat každý, kdo se podílí na formování, zavádění a kontrole strategií VDO/VLP, ať už ve vládě, v mezinárodních organizacích, vzdělávacích a školicích institucích, nevládních organizacích nebo v organizacích mládeže. Oblast VDO/VLP se již ze své podstaty neustále vyvíjí, a proto lze očekávat, že tento nástroj bude časem aktualizován.

Díl 2 – Jak vyvíjet, zavádět, kontrolovat a udržovat strategie VDO/VLP

Část A. Tvorba strategie

První částí cyklu strategie VDO/VLP je tvorba strategie, která je východiskem veškerých politických rozhodnutí. V souvislosti s efektivní tvorbou strategie VDO/VLP hovoříme o čtyřech základních strategických krocích.

První krok se týká jasného pracovního vymezení VDO/VLP. V procesu tvorby strategie lze použít aktuální definice obsažené v návrhu Charty Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům: a „Výchova k demokratickému občanství“ znamená vzdělávání, školení, šíření povědomí, informování,

praktiky a aktivity, jež studujícím poskytují znalosti, dovednosti a porozumění a formují jejich postoje a chování tak, aby byli schopni uplatňovat a hájit svá demokratická práva a povinnosti ve společnosti, cítit rozmanitost a sehrávat aktivní úlohu v demokratickém životě, s ohledem na prosazování a ochranu demokracie a právního státu.

b „Výchova k lidským právům“ znamená výchovu, vzdělávání, poskytování informací, postupy a aktivity, které žákům zprostředkovávají znalosti, schopnosti a pochopení a formují jejich postoje a chování, aby mohli spoluvytvářet a chránit univerzální kulturu lidských práv ve společnosti, s ohledem na prosazování a podporu lidských práv a základních svobod.

Druhý krok spočívá ve zvyšování povědomí o VDO/VLP a v jejím označení za prioritu této strategie. Čím vyšší bude povědomí o VDO/VLP v řadách klíčových aktérů (osoby odpovědné za rozhodování, pracovníci z výchovné praxe a zainteresované strany), tím širší bude shoda ohledně VDO/VLP jako priority této strategie. Během tvorby strategie došly členské státy k závěru, že dosažení dohody je zásadní v posilování vazeb mezi tvorbou strategie a jejím zaváděním.

Třetím krokem v tvorbě strategie je vytváření předpisů o VDO/VLP. Zkušenosti nabyté díky projektu VDO/VLP Rady Evropy potvrzují, že vytvoření jasných předpisů pomáhá zdůraznit význam VDO/VLP v rámci strategií vzdělávání. Přispívá také k budování konzistentnější strategie VDO/VLP.

Čtvrtým krokem je uvědomění si existence (a poté překonání) „realizačních mezer“ mezi tvorbou a realizací strategie VDO/VLP. Úspěšný přechod od tvorby k realizaci strategie vyžaduje pečlivé plánování a jasný strategický přístup. Nedostatek nebo neadekvátnost strategického plánování může vést ke vzniku „mezer“, které časem přerostou v překážky bránící plné a úspěšné realizaci vytvořených strategií.

Část B. Realizace strategie

Druhou fází cyklu strategie VDO/VLP je realizace strategie. Po vytvoření strategie je nutno ji převést do efektivní praxe. Zkušenosti členských států potvrzují, že realizace strategie VDO/VLP je náročný, dlouhodobý a průběžný proces. Má-li být realizace strategie VDO/VLP efektivní a udržitelná, je nutno vyřešit osm klíčových strategických kroků.

Prvním krokem je sjednocení zdrojů, podpůrných sítí, školení a šíření osvědčené praxe, tedy strategické podpory, která je potřebná k zavedení strategií VDO/VLP do efektivní praxe.

Druhý krok se týká dopadů VDO/VLP na rámce vzdělávání a odborného výcviku. Téměř všechny evropské země tento krok vyřešily začleněním VDO/VLP do školních osnov na úrovni základních i středních škol. Členské státy si také uvědomují potřebu zahrnout VDO/VLP i do odborného výcviku, vyššího vzdělávání a vzdělávání dospělých, a vytvořit tak ucelený systém celoživotního vzdělávání.

Třetí krok se týká naplňování školicích a vývojových potřeb. Úspěšná realizace strategie závisí na vyřešení školicích a vývojových potřeb těch, kdo vytváří strategie a praktiky VDO/VLP. Mezi ně patří klíčoví aktéři v oboru VDO/VLP – osoby odpovědné za rozhodování, zainteresované strany a pracovníci z výchovné praxe odpovědní za VDO/VLP.

Čtvrtý krok, prosazování demokratické správy ve vzdělávacích institucích, je potřebný proto, že VDO/VLP vyžaduje charakter, který podporuje aktivní účast na dění v organizaci. Zajištění prosazování demokratické správy ve vzdělávacích institucích umožní studentům hrát roli v procesu rozhodování, a tak přispívá k rozvoji kultury, která si váží mladých lidí.

Pátým krokem je zajištění aktivní účasti. Praxe členských států potvrdila, že navzdory existenci zákonů a předpisů může být rozvoj demokratické participace studentů, pracovníků z výchovné praxe a zaintereso-

vaných stran na chodu vzdělávacích institucí zpomalen určitými faktory.

Šestáým krokem je posouzení výstupů žáků z programů a aktivit VDO/VLP. Cílem VDO/VLP je vybudovat vědomosti a porozumění spolu s rozvojem schopností, dispozic, postojů a hodnot v souladu se základními principy demokracie a lidských práv. Proto je nezbytné vytvářet studentům příležitosti k rozvoji těchto vědomostí, porozumění, schopností a dispozic a zároveň pro ně vyhodnocovat výstupy.

Sedmým krokem pro efektivní VDO/VLP je zapojování se do partnerství a sítí a mobilizace partnerství a sítí v politické a občanské společnosti a jejich zapojení do formování, realizace a kontroly strategie. Subjekty odpovědné za rozhodování v evropských zemích došly k závěru, že udržitelnost VDO/VLP se posiluje aktivním rozvojem partnerské spolupráce a sítí na všech úrovních společnosti – místní, regionální, na úrovni členského státu i na mezinárodní úrovni.

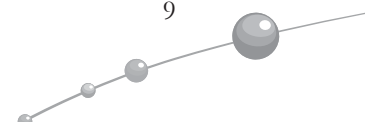
Osmý krok se týká rozvoje kritérií monitorování a vyhodnocování efektivity programů VDO/VLP. Zkušenosti členských států jasně dokazují, že osoby odpovědné za rozhodování se často domnívají, že tato etapa nastává až po realizaci strategie. Ve skutečnosti je to právě naopak. Je nezbytné, aby se efektivita řešila během procesu tvorby a realizace strategie, protože v tomto cyklu zprostředkuje základní vazbu mezi realizací strategie a její kontrolou a udržitelností.

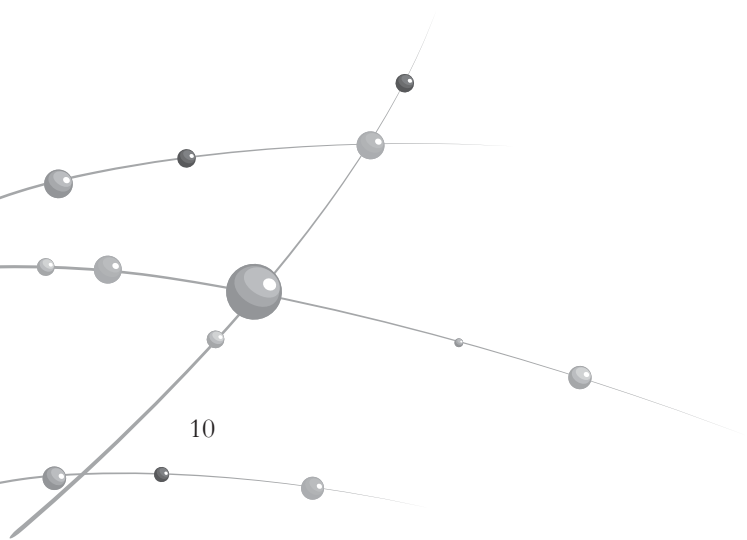
Část C. Kontrola a udržitelnost strategie

Třetím stadiem tohoto cyklu strategie VDO/VLP je kontrola a udržitelnost strategie. Patří sem kontrola tvorby a realizace strategie VDO/VLP a reakce na výstupy. Udržitelnost je efektivnější, pokud jsou již od samého začátku procesu strategie VDO/VLP zavedena kontrolní opatření, tedy nikoliv až na jeho konci. Je také užitečné, pokud osoby podílející se na přijímání politických rozhodnutí zajistí, aby kontrolní postupy zahrnovaly jak interní, tak externí monitoring a hodnocení, a pokrývaly všechny aspekty VDO/VLP – lidské zdroje, instituce a procesy.

Řada evropských zemí usiluje o vybudování základny silných a spolehlivých podkladů pro VDO/VLP, zejména ve vztahu ke vzdělávání a mladým lidem. Snaží se zavádět postupy monitorování a hodnocení, které poskytují řadu podkladů od nejrůznějších lidí, z rozličných sektorů a úrovní.

Je nezbytné, aby výstupy z této základny podkladů byly co nejvíce sdíleny s těmi, kdo se podílí na strategiích a praktikách VDO/VLP. Takové sdílení zvyšuje povědomí o VDO/VLP jako o prioritě této strategie a povzbuzuje k diskusi vedoucí k aktivnímu jednání.

Poděkování

Práce na vytváření tohoto strategického nástroje trvaly dva roky. Celý projekt zahrnoval řadu procesů, počínaje nápadem, plánováním, diskusemi a konzultacemi přes psaní, úpravy a testování v praxi. Na těchto procesech se aktivně podílelo mnoho lidí, je proto důležité poděkovat jim za jejich neocenitelný přínos.

Nápad na vytvoření nástroje se zrodil v ad hoc poradenské skupině o výchově k demokratickému občanství (Ad hoc Advisory Group on Education for Democratic Citizenship, ED-EDCHR) a zejména díky Reinhildě Otteové (předsedkyně) a Cesarovi Birzeovi, kteří poskytovali cenné rady a podporu po celou dobu trvání projektu. Výrazná podpora přicházela také od Olofy Olafsdottirové, vedoucí Oddělení školní a mimoškolní výchovy (Department of School and Out-of-School Education) při Radě Evropy, která pomáhala se sestavováním odborné plánovací skupiny.

Plánovací skupina se poprvé sešla počátkem roku 2008 a mezi její členy patřili David Kerr, Bruno Losito, Rosario Sanchezová, Bryony Hoskinsová, William Smirnov a Janez Krek. Skupina se rychle stmelila a brzy vypracovala předběžný plán nástroje, časový harmonogram plnění a delegování úkolů potřebných k jeho včasnému dokončení. Všichni členové se podíleli na úvodním přezkoumání, analýze a informování o příslušných dokumentech a zprávách o VDO/VLP. Výsledky přezkoumání dokumentů tvoří velkou část obsahu nástroje. Plánovací skupina se dohodla, že hlavními autory budou David Kerr a Bruno Losito, kteří budou spolupracovat na prvních návrzích s tím, že vedoucí roli v závěrečných úpravách převezme David Kerr.

Rosario Sanchezová a Bryony Hoskinsová spolupracovaly na shromáždění případových studií strategie v členských státech, které by mohly případně tvořit součást tohoto nástroje. Jejich práce spočívala v podrobných rozhovorech s řadou koordinátorů VDO/VLP z členských států a sepsování výstupů.

William Smirnov a Janez Krek se ujali vedení při shromáždění výstupů z procesu zkoumání příslušných strategických dokumentů VDO/VLP a vytváření vazeb mezi tímto nástrojem a ostatními nástroji balíčku VDO/VLP.

Síť koordinátorů VDO/VLP pomáhala poskytovat příslušné a aktuální příklady uplatnění strategie a na svých setkáních nabízela cenné komentáře k návrhům nástroje. Řada vysoce postavených osob odpovědných za politická rozhodnutí týkající se VDO/VLP v členských státech tento nástroj testovala a poskytla tak užitečné návrhy pro finální verzi.

Pracovníci sekretariátu VDO/VLP Rady Evropy, zejména Yulia Perervaová a Sarah Keating-Chetwyndová, poskytovali po celou dobu trvání projektu nezbytnou odbornou a administrativní podporu.

Tento nástroj je především výsledkem týmového úsilí. Chtěl bych poděkovat všem, kteří se na něm podíleli, zejména kolegům z plánovací skupiny. Věřím, že jsme vytvořili praktický nástroj, který bude neocenitelnou pomůckou pro všechny osoby podílející se na rozhodování o věcech souvisejících se strategií VDO/VLP v členských státech a mezinárodních organizacích. Je tomu tak díky rozsáhlým zkušenostem mnoha osob, které se na přípravě nástroje podílely, při skutečném rozhodování v záležitostech týkajících se strategie a praxe VDO/VLP v členských státech. Jejich odborné znalosti byly využity v procesu plánování a přípravy nástroje.

David Kerr

předseda plánovací skupiny, vedoucí autor a redaktor Slough (Spojené království), leden 2010

Předmluva

Tento strategický nástroj vznikl v reakci na závěry Celoevropské studie strategií výchovy k demokratickému občanství Rady Evropy (All European Study on Education for Democratic Citizenship Policies, 2004). Za zmínku stojí tři hlavní závěry. Za prvé, k vytvoření efektivní praxe VDO/VLP jsou zapotřebí silné strategie VDO/VLP. Ve studii se uvádí:

„klíčovým faktorem pro efektivní implementaci jsou vlastní strategie VDO.“¹

Za druhé, mezi tvorbou a realizací strategie a praxí VDO/VLP často dochází ke vzniku „souladové/realizační mezery“. Jak uvádí studie:

„oficiální ustanovení VDO naznačují mezery v souladu mezi záměry strategie, zněním strategie a efektivní praxí.“²

Za třetí, v cyklu strategie VDO/VLP chybí ucelenost a kontinuita mezi tvorbou a realizací strategie, kontrola a udržitelnost strategie jsou zohledněny pouze málo nebo vůbec. Jak uvádí studie:

„Tvůrci strategie se často spokojí s formulováním cílů a očekávaným průběhem, a dále již nesledují, zda proběhla také efektivní realizace.“³

Nástroj má pevné kořeny v nahromaděných zkušenostech a odborných znalostech získaných díky vlákovému projektu Rady Evropy Výchova k demokratickému občanství a výchova k lidským právům (VDO/VLP), který byl spuštěn v roce 1997. Jak se lze dočíst v úvodu ke zprávě sítě Eurydice o výchově k občanství ve školách v Evropě (2005), je tento projekt uznáván pro svůj inovativní přístup a praxi:

„Projekt [VDO/VLP] působí jako diskusní fórum pro experty v oblasti výchovy k demokratickému občanství a pracovníky z výchovné praxe z celé Evropy. Jeho účelem je vymezení používaných pojmů, výměna zkušeností a zpracování strategických záměrů. Z výsledků a doporučení autorů projektu odvodila Rada Evropy své normativy v oblasti výchovy k demokratickému občanství a vyslovila se pro jejich uplatňování v členských zemích Rady.“⁴

Tento strategický nástroj byl vytvořen jako praktický zdroj informací, který zajišťuje, že projekt VDO/VLP pokračuje ve vytváření strategických norem v daném oboru. Jeho cílem je poskytnout strategickou podporu osobám odpovědným za politická rozhodnutí v členských státech a mezinárodních organizacích a pomoci jim lépe formovat, realizovat, kontrolovat a udržovat efektivní strategie VDO/VLP.

Strategický nástroj bude důležitým doplňkem Charty Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům, která byla přijata v rámci Doporučení Výboru ministrů č. CM/Rec(2010)7. Osobám odpovědným za politická rozhodnutí poskytne praktickou podporu ohledně strategie VDO/VLP. Těto nástroj umožní sledovat, do jaké míry vytvářená strategie odpovídá návrhu charty, a bude proto možné přijmout opatření k dosažení efektivních rozhodnutí přijímaných během celého cyklu strategie VDO/VLP.

1 „ownership of EDC policies is a key factor for effective implementation“ (str. 23)

2 „formal provisions for EDC indicate compliance gaps among policy intentions, policy delivery and effective practice“ (str. 35)

3 „Quite often, policy makers are content with formulating goals and the expected courses of action, and do not follow up to see if there has been effective implementation.“ (str. 45)

4 „the project [EDC/HRE] constitutes a forum for discussion between EDC experts and practitioners from throughout Europe, in order to define concepts, develop strategies and gather good practice on EDC. On the basis of the findings and recommendations, the Council of Europe has set policy standards in the field of EDC and advocated their implementation by its member states.“ (str. 7)

Nástroj poskytuje také celkový pohled na hlavní otázky a úkoly týkající se strategie a praxe VDO/VLP. Takový přehled je stěžejní pro konzistentnost a ucelenost balíčku VDO/VLP. Tento strategický nástroj je prvním nástrojem z balíčku VDO/VLP (nástroj 1). Nastoluje otázky, kterými se podrobněji zabývají další nástroje v balíčku. Tento strategický nástroj je nutno číst ve spojitosti s ostatními nástroji v balíčku:

- Demokratická správa škol (nástroj 2);⁵
- Jak mohou všichni učitelé podpořit výchovu k občanství a lidským právům: rámec pro rozvoj kompetencí (nástroj 3);⁶
- Nástroj pro zajištění kvality výchovy k demokratickému občanství na školách (nástroj 4);⁷
- Partnerská spolupráce škol, komunit a univerzit vedoucí k udržitelné demokracii: výchova k demokratickému občanství v Evropě a ve Spojených státech (nástroj 5).⁸

Tento strategický nástroj snad splní své cíle a uspokojí potřeby lidí i samotné strategie. Pokud se mu to podaří, bude představovat významný přínos ke zvyšování kvality poskytování strategií a praxe v oboru VDO/VLP v členských státech i v mezinárodních organizacích. Bude také odměnou za veškerý čas a úsilí všech, kteří se podíleli na jeho tvorbě.

5 Backman, E. a Trafford, B. (2006), *Democratic governance of schools*, Štrasburk: Nakladatelství Rady Evropy

6 Brett, P., Mompoin-Gaillard, P. a Salema, M. H. (2009), *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences*. Štrasburk: Nakladatelství Rady Evropy

7 Birzea, C. et al. (2005), Tool for quality assurance of education for democratic citizenship in schools. UNESCO, Rada Evropy a Centrum pro evropská politická studia (CEPS).

8 Hartley, M. a Huddleston, T. (2010), *School-community-university partnerships for a sustainable democracy: education for democratic citizenship in Europe and the United States*, Štrasburk: Rada Evropy.

Díl 1 – Úvod: používání strategického nástroje

Strategický nástroj pro VDO/VLP čerpá ze zkušeností získaných díky vládkovému projektu Rady Evropy Výchova k demokratickému občanství a výchova k lidským právům (VDO/VLP), který byl spuštěn v roce 1997.⁹ Tento nástroj nabízí strategickou podporu osobám podílejícím se na významných politických rozhodnutích a pobízí k efektivnějšímu formování strategie VDO/VLP v členských státech i mezi nimi a v mezinárodních organizacích.

Jaké je uspořádání strategického nástroje?

Nástroj má dva díly.

Díl 1 představuje nástroj, jeho cíle a účel, strukturu a možnosti využití. Končí grafickým znázorněním cyklu strategie VDO/VLP, které zdůrazňuje klíčové strategické kroky pro osoby odpovídající za politická rozhodnutí v souvislosti s tímto cyklem.

Díl 2 obsahuje hlavní část nástroje. Zaměřuje se na způsob tvorby, realizace, kontroly a udržování strategií VDO/VLP. Postupuje dle cyklu strategie a prochází klíčovými strategickými kroky ve vztahu k VDO/VLP, které jsou pro osoby odpovědné za politická rozhodnutí zásadní v souvislosti s tvorbou strategie a s její realizací, kontrolou a udržitelností. Ukazuje, jak lze tyto kroky podpořit klíčovými strategickými aktivitami.

Další informace – včetně: krátkého sebehodnotícího dotazníku pro osoby odpovědné za politická rozhodnutí a monitorovací tabulky plánování aktivit, vycházející z klíčových strategických kroků popsaných v dílu 2; pracovní definice VDO a VLP; seznamu klíčových strategických textů VDO/VLP a odkazů na jiné nástroje Rady Evropy – jsou obsaženy v samostatných doplňujících přílohách.

Co je VDO/VLP?

Výchova k demokratickému občanství a výchova k lidským právům (VDO/VLP) byla v členských státech přijata jako základní prvek vzdělávání všech lidí, zejména mládeže. Je nedílnou součástí hlavního poslání Rady Evropy při prosazování lidských práv, demokracie a právního státu.

Členské státy a mezinárodní organizace se společně dohodly na hlavním cíli, účelu a přístupech k VDO/VLP.

Cílem VDO/VLP je zavedení udržitelných forem demokracie ve společnosti na základě úcty k lidským právům a právnímu státu. V době rychlých a nebývalých změn je VDO/VLP jednou z nejsilnějších forem obrany společnosti proti nárůstu násilí, rasismu, extrémismu, xenofobie, diskriminace a nesnášenlivosti a slouží jako preventivní mechanismus. Zároveň významně přispívá k sociální soudržnosti a sociální spravedlnosti.

Cílem VDO/VLP je pomoci všem lidem aktivně se účastnit demokratického života a uplatňovat svá práva a povinnosti ve společnosti prostřednictvím vzdělávacích praktik a aktivit.

⁹ Další informace o projektu Výchova k demokratickému občanství a výchova k lidským právům (VDO/VLP) lze najít na adrese www.coe.int/edc

Přístup k VDO/VLP v sobě zahrnuje spojení výuky a učení prostřednictvím zkušenosti nebo „dělání“, které zdůrazňují demokratické učení, aktivní participaci a výchovu k partnerské spolupráci. VDO/VLP je proces celoživotního vzdělávání, který se odehrává na propojených „místech podporující občanství“, ve školních osnovách, komunitě školy a v místní a širší komunitě. Tato „místa podporující občanství“ podporují VDO/VLP prostřednictvím svého charakteru a demokratické správy věcí veřejných.

K čemu strategický nástroj slouží?

Projekt VDO/VLP prokázal, jak důležitá je při pokládání základů pro vývoj efektivní a udržitelné praxe VDO/VLP jasná a ucelená strategie s příslušnou strategickou podporou.

Pro řadu lidí podílejících se na tvorbě strategie – osoby odpovídající za rozhodnutí, pracovníci z výchovné praxe a zainteresované strany – je VDO/VLP stále novou oblastí, v níž se cítí nejistí a nedostatečně kvalifikovaní. Cíl, účel a přístupy k VDO/VLP nejsou vždy řádně pochopeny a jejich dopad na strategii a praxi je rozpoznán pouze částečně. To často vede ke vzniku patrných „realizačních mezer“ mezi tvorbou strategií VDO/VLP a jejich převedením do efektivní a udržitelné praxe.

Vzhledem k tomu vyvstává potřeba posílit proces rozhodování, díky čemuž dochází k vytvoření jasnějšího a ucelnějšího přístupu k VDO/VLP, který bude prosazovat formování a realizaci kvalitní strategie a zajistí efektivní a udržitelnou strategii a praxi ve VDO/VLP.

Jaký je úkol strategického nástroje?

Tento nástroj vysvětluje VDO/VLP a co znamenají v rámci tvorby strategie v různých stádiích vzdělávání a odborného výcviku, od obecného vzdělávání přes odborný výcvik a vyšší vzdělávání až po vzdělávání dospělých. Podporuje VDO ve formálním, informálním a neformálním vzdělávání a školení z hlediska celoživotního vzdělávání.

Na základě zkušeností projektu VDO/VLP:

- poskytuje ucelený přehled o cyklu strategie VDO/VLP napříč stadii vzdělávání a odborného výcviku;
- slučuje klíčové kroky pro osoby odpovědné za politická rozhodnutí ve vztahu k VDO/VLP a nabízí klíčovou, strategickou podporu doporučující vhodný přístup;
- podněcuje postřehy k aktuálním přístupům ke strategii VDO/VLP a jejich kontrolu;
- prosazuje dlouhodobou udržitelnost VDO/VLP.

Pro koho je strategický nástroj určen?

Je určen vysoce postaveným osobám odpovědným za politická rozhodnutí na úrovni členských států a v mezinárodních organizacích, zejména těm, kdo se podílejí na zásadních politických rozhodnutích týkajících se VDO/VLP. Může ho však používat každý, kdo se podílí na formování, realizaci a kontrole strategií VDO/VLP, ať už ve vládě a v mezinárodních organizacích, vzdělávacích a školicích institucích, nevládních organizacích nebo v organizacích mládeže.

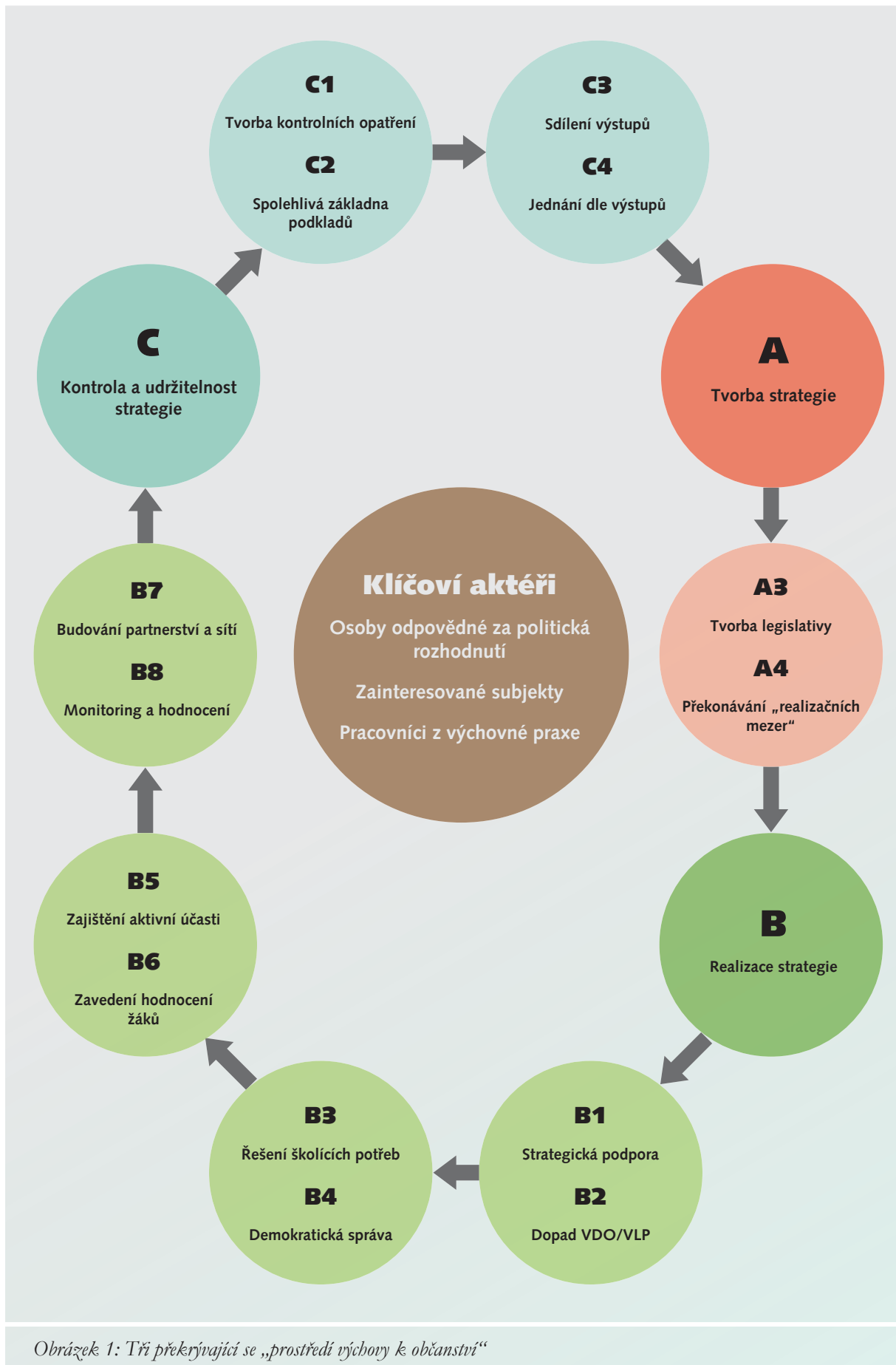
Jak lze tento strategický nástroj použít?

I když má tento strategický nástroj kompaktní podobu, není určen k souvislému čtení. Jakmile se s ním obeznámíte, můžete si vybírat konkrétní sekce a otázky a používat je dle potřeby.

Tento strategický nástroj odráží aktuální vývoj v členských státech Rady Evropy. Oblast VDO/VLP se již ze své podstaty neustále rozvíjí. Její síla a přínos jsou založeny na tom, že reaguje na změnu a týká se potřeb demokratických společností. Vzhledem k tomu ve společnosti postupem času vzniknou nové souvislosti, nové diskuse a cíle a potřeba zvážit nové a upravené strategie, předpisy a praktiky VDO/VLP. Až nastane ten správný okamžik, bude muset být tento strategický nástroj aktualizován, aby dokázal zohlednit nejnovejší vývoj.

Věříme, že tento strategický nástroj:

- poskytuje podněty osobám podílejícím se na procesu rozhodování o strategiích VDO/VLP;
- prohlubuje kulturu připomínek, kontroly a aktivního jednání mezi osobami odpovědnými za politická rozhodnutí v souvislosti s tvorbou, realizací a kontrolou strategie VDO/VLP;

Díl 2 – Jak vyvíjet, realizovat, kontrolovat a udržovat strategie VDO/VLP

Tento díl popisuje klíčové strategické kroky pro osoby odpovědné za politická rozhodnutí ve vztahu ke strategiím VDO/VLP a pomocí příkladů z praxe ukazuje, jak je lze strategicky řešit.¹⁰ Klíčové kroky představují kroky společně identifikované členskými státy v rámci jejich zapojení do vlajkového VDO/VLP projektu Rady Evropy, který běží od roku 1997. Rozlišujeme tři vzájemně propojené části: tvorba strategie, realizace strategie a kontrola a udržitelnost strategie.

Část A. Tvorba strategie

První částí cyklu strategie VDO/VLP je tvorba strategie. Tvorba strategie slouží jako východisko pro všechny osoby odpovědné za politická rozhodnutí. V souvislosti s efektivní tvorbou strategie VDO/VLP hovoříme o čtyřech základních strategických krocích (A1 až A4).

A1. Společná pracovní definice VDO/VLP

Výchozím bodem tvorby strategie je společná pracovní definice VDO/VLP. Sdílení poznatků a způsobu chápání definice VDO/VLP zlepší schopnost hlavních aktérů jednoduše a zřetelně objasnit rozmanitému publiku, jaký je účel a podstata VDO/VLP ve společnosti.

Společná pracovní definice VDO a VLP ze strany mezinárodních institucí poskytuje užitečný nástroj procesu tvorby strategie. Během trvání projektu VDO/VLP se definice VDO a VLP neustále upravovaly.

Osoby odpovědné za politická rozhodnutí mohou použít aktuální definice obsažené v návrhu Charty Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům.¹¹ Tyto definice jsou všeobecné, členské státy se proto rozhodly převést je do jasnějších, přístupnějších pracovních definic, které stanovují cíl, účel a přístupy k VDO/VLP pro jejich konkrétní prostředí.

A2. Zvyšování povědomí o VDO/VLP a její označení za prioritu této strategie

Díky společné pracovní definici pro konkrétní prostředí země lze přistoupit k dalšímu náročnému úkolu, a tím je zvyšování povědomí o VDO/VLP a její označení za prioritu této strategie. Tyto dva procesy se vzájemně doplňují. Čím vyšší bude povědomí o VDO/VLP mezi klíčovými aktéry (osobami odpovědnými za politická rozhodnutí, pracovníky z výchovné praxe a zainteresovanými subjekty), tím silnější bude shoda ohledně VDO/VLP jakožto priority této strategie. Stejně tak, čím lépe pochopíme přínos VDO/VLP pro blaho společnosti, tím větší bude pravděpodobnost jejího začlenění do tvorby strategie.

Prvním krokem v procesu budování tohoto obecného konsenzu je zvyšování povědomí o významu VDO/VLP pro posilování demokracie, lidských práv a zvyšování sociální soudržnosti ve společnosti. Zkušenosti

¹⁰ Za zmínku stojí, že příklady z praxe použité v tomto nástroji byly zvoleny tak, aby znázornily způsob poskytování strategické podpory členských států v oblasti strategií VDO/VLP, nikoliv pouze jako ukázky „nejlepší praxe“. Podobný přístup k těmto krokům přijala řada zemí. Tyto příklady zastupují několik členských států Rady Evropy.

¹¹ Viz Příloha 2 – Vymezení hlavních pojmů

s projektem VDO/VLP ukazují, že členské státy přijaly několik strategií ke zvyšování povědomí o VDO/VLP a udělaly z ní svou prioritu. Patří sem:

- diskuse a zvyšování povědomí o programech členských států týkajících se VDO/VLP;
- realizace dohod mezi institucemi na různých úrovních ve společnosti (například mezi ministerstvy, místními úřady a mezinárodními agenturami);
- šíření informací o projektech, aktivitách a výstupech mezinárodních organizací zapojených do VDO/VLP.

VDO/VLP jako prioritní strategie

V Rakousku proběhla v letech 2007/2008 celostátní kampaň nazvaná „Demokratická iniciativa“. Díky ní byla občanská výchova začleněna do školních osnov osmé třídy jako nový předmět. Jejím cílem je prosazovat silnější integraci VDO do rakouského školního systému za účelem rozvíjení aktivního občanství mládeže. Navíc byla jako nová prioritní oblast přidána výchova pedagogů v oblasti výchovy k občanství během studia i po zahájení pedagogické praxe.

Vládní iniciativa v Chorvatsku vedla ke vzniku tříletého Národního programu na ochranu a prosazování lidských práv (2008–11) a ke schválení doplňujícího akčního plánu chorvatskou vládou.

Členské státy Rady Evropy došly během tvorby strategie k závěru, že dosažení dohody je zásadní pro posilování vazeb mezi tvorbou strategie a její realizací. Znamená spojení se s těmi, kdo působí na různých úrovních společnosti – ve vládě a mezinárodních organizacích, ve vzdělávacích a školicích institucích, v nevládních organizacích a v organizacích mládeže – a v různých stádiích vzdělávání a školení, počínaje obecným vzděláváním přes odborný výcvik, vyšší vzdělávání až po vzdělávání dospělých. Efektivní tvorba strategie slouží jako základ pro posílenou realizaci strategie a následně její silnější kontrolu a udržitelnost.

Evropské země si osvojily řadu aktivit vedoucích ke zvyšování povědomí o VDO/VLP a spojení se s klíčovými aktéry – osobami odpovědnými za politická rozhodnutí, zainteresovanými stranami a pracovníky z výchovné praxe – v souvislosti se strategií a praxí. Mezi hlavní aktivity patří:

- prosazování a podněcování debat a diskusí o otázkách VDO/VLP v členských státech a médiích;
- využívání internetu a médií k podpoře kampaní VDO/VLP;
- vytvoření internetových diskusních fór na téma VDO/VLP;
- organizování seminářů, konferencí, diskusí a veřejných projednávání otázek VDO/VLP.

Zvyšování povědomí

V Portugalsku již dva roky běží fórum na téma VDO/VLP organizované Radou ministrů a Ministerstvem školství. Účastní se ho obrovský počet nevládních organizací a mezi jeho výstupy patří také doporučení vycházející z priorit účastníků fóra. Tato doporučení jsou veřejně dostupná na internetu a tvoří součást strategie a praxe VDO/VLP.

V Norsku vznikl celostátní projekt „Studentské volby“ (*Skolevalg*), který zejména mezi mladými lidmi zvyšuje povědomí o demokratickém občanství ve společnosti. Každé čtyři roky, pár týdnů před řádnými volbami do parlamentu, jsou střední školy vyzvány k účasti na pokusných volbách, které používají stejné kandidáty a politické strany vystupující v řádných volbách. Na školách i mezi pozvanými politiky probíhají debaty. Těchto pokusných voleb se účastní více než 90 % studentů středních škol. Výsledky jsou vyhlášovány po celém Norsku prostřednictvím televize a jiných médií.

A3. Vytváření předpisů o VDO/VLP

Třetím krokem v tvorbě strategie je vytváření předpisů o VDO/VLP. Zkušenosti nabyté díky projektu VDO/VLP ukazují, že vytvoření jasných předpisů o VDO/VLP pomáhá zdůraznit význam VDO/VLP v rámci strategií vzdělávání.¹² Přispívá také k budování konzistentnější strategie VDO/VLP.

VDO/VLP a vzdělávací politika v členských státech mají dva společné rysy:

- ústava v každé zemi poskytuje základ pro rozvoj demokratické společnosti;
- většina členských států si stanovila VDO za svůj specifický vzdělávací cíl nebo zásadu.

Předpisy

Základní školský zákon (LOE-2/2006) přijatý ve Španělsku v roce 2006 nahlíží na „výchovu k občanství“ jako na předmět a klíčovou kompetenci v rámci učebního plánu školy a na rozvoj demokratického občanství jako na jeden z hlavních cílů vzdělávání dospělých.

Ve Spolkové republice Německo tvoří vyspělý systém VDO/VLP ve formálním vzdělávání součást předpisů spolkových zemí (*Länder*) již téměř 60 let;¹³ například ve *spolkové zemi* Bádensko-Württembersko má VDO/VLP na školách ústavní postavení od roku 1953. Tento systém zahrnuje předměty, v nichž se VDO/VLP vyučuje, školní osnovy, školení pedagogů, výukové a učební materiály a účast žáků a rodičů.

A4. Rozeznávání a překonávání „realizačních mezer“ mezi tvorbou a realizací strategie VDO/VLP

Čtvrtým krokem v procesu formování strategie je uvědomění si existence (a poté překonání) „realizačních mezer“ mezi tvorbou a realizací strategie VDO/VLP.

Ve VDO/VLP, jako i v dalších oblastech, vyžaduje dle zkušeností z evropských zemí úspěšný přechod od tvorby k realizaci strategie pečlivé plánování a jasný strategický přístup. Nicméně nedostatek nebo neadekvátnost strategického plánování může vést ke vzniku „mezer“, které časem přerostou v překážky bránící v plné a úspěšné realizaci těchto strategií.

Projekt VDO/VLP určil hlavní „realizační mezery“ v procesu tvorby strategie VDO/VLP v zemích, zejména:

- mezeru mezi definováním zásady (o hodnotě VDO/VLP ve vzdělávání všech) a stávajícími strategiemi;
- mezeru mezi strategiemi a jejich realizací;
- mezeru mezi strategiemi VDO/VLP a jinými strategickými sektory.

K úspěšnému přechodu od tvorby strategií VDO/VLP k samotné realizaci je nezbytné, aby si osoby odpovědné za politická rozhodnutí uvědomily existenci těchto „realizačních mezer“ a stanovily specifické strategické přístupy k jejich překonávání.

Mezi tyto strategické přístupy patří:

- jasně definovat a specifikovat strategie VDO/VLP;
- identifikovat klíčové aktéry – osoby odpovědné za politická rozhodnutí, pracovníky z výchovné praxe a zainteresované subjekty – kteří mohou prosazovat a podporovat realizaci strategie. Musí se aktivně zapojit do tvorby strategie a do procesu realizace;
- přijmout opatření k postupné realizaci strategií VDO/VLP – spolu s osobami odpovědnými za politická rozhodnutí, které určují priority, zpřístupňují zdroje a aktivně podporují proces realizace v různých stadiích.

12 Za zmínku stojí, že veškeré předpisy a strategie musí být přijaty s ohledem na ústavní strukturu každého členského státu, pomocí prostředků vyhovujících těmto strukturám a s ohledem na priority a potřeby každého členského státu v dané situaci.

13 V západní části Německa hraje VDO/VLP významnou roli již od samotného vzniku Spolkové republiky Německo v roce 1949, ve východní části od sjednocení Německa v roce 1990.

K překonání „realizačních mezer“ přijaly země několik strategických přístupů, například:

- vymezení jasných cílů v oblasti VDO/VLP na úrovni členských států, na regionální i místní úrovni;
- navržení návodů a rámců pro realizaci VDO/VLP a definování koncepcí, poučení se z výstupů, procesů a souvislostí týkajících se VDO/VLP;
- vypracování a prosazování akčních plánů VDO/VLP na státní, regionální i místní úrovni;
- nastavení specifických osnov pro VDO/VLP na úrovni škol.

Překonávání „realizačních mezer“ mezi tvorbou a realizací strategie VDO/VLP

Ve Švédsku byly stanoveny národní cíle a zásady. Jeden příklad pochází z oblasti rovnosti pohlaví, kde byly stanoveny cíle a zásady pro řešení dané problematiky, například zlepšování děvčat v matematice a fyzice nebo postup při ohrožení, jaké představují například vraždy ze cti v přistěhovaleckých komunitách. Tyto národní cíle jsou naplňovány prostřednictvím úkolů, které se zaměřují na školení pedagogů, rozvoj kompetencí, kurzy, semináře a konference, pilotní projekty a podporu ze strany výzkumných pracovníků.

V případě mezinárodních organizací spustilo Valné shromáždění OSN 10. prosince 2004 Světový program výchovy k lidským právům (2005 až do současnosti) s cílem zlepšit realizaci programů výchovy k lidským právům ve všech odvětvích. Je strukturován ve fázích. První fáze pokrývala období let 2005–2009 a zaměřila se na školní systémy základních a středních škol. Široká skupina pracovníků z výchovné praxe a z oblasti lidských práv ze všech kontinentů pro tuto první fázi vypracovala akční plán a navrhla konkrétní strategii a praktické nápady pro realizaci výchovy k lidským právům na úrovni států.

Část B. Realizace strategie

Druhou fází cyklu strategie VDO/VLP je realizace strategie. Po vytvoření strategie je nutno převést ji do efektivní praxe. Zkušenosti členských států Rady Evropy potvrzují, že realizace strategie VDO/VLP je náročný, dlouhodobý a průběžný proces. Má-li být realizace strategie VDO/VLP efektivní a udržitelná, je nutno vyřešit osm klíčových strategických kroků (B1 až B8).

B1. Schválení potřebných forem strategické podpory k převodu strategií VDO/VLP do efektivní praxe

Řešení prvního kroku závisí na přijetí vhodných opatření v průběhu tvorby strategie VDO/VLP, která položí základy pro realizaci strategie, zejména:

- jasné stanovení cíle, účelu a přístupů k VDO/VLP;
- přijetí legislativy, která umožní rozvoj VDO/VLP;
- zapojení klíčových aktérů – osoby odpovědné za politická rozhodnutí, pracovníci z výchovné praxe a zainteresované strany;
- zvyšování povědomí o krocích, které se mají přijmout k překonání „realizačních mezer“.

Po splnění těchto kroků bude snadnější zavést strategickou podporu, která je potřebná k převodu strategií VDO/VLP do efektivní praxe.

Strategická podpora, kterou členské státy využívají k posílení realizace strategie VDO/VLP, zahrnuje:

- prosazování inovativních zkušeností VDO/VLP a šíření příkladů dobré praxe;
- poskytování finanční podpory pilotním projektům a programům VDO/VLP (na úrovni členských států, na regionální, resp. místní úrovni);
- rozvoj postupů zajišťování kvality, které vylepšují aktivity a iniciativy VDO/VLP;
- podpora uzavírání dohod a partnerské spolupráce mezi institucemi ohledně rozvoje VDO/VLP ve vzdělávání dospělých;

- rozvoj spolupráce na VDO/VLP mezi klíčovými aktéry na úrovni členských států, na regionální i místní úrovni (a někdy na mezinárodní úrovni);
- zvyšování počtu organizací poskytujících vzdělávací služby a školení v oblasti VDO/VLP ve stadiích vzdělávání a školení (od obecného vzdělávání přes odborný výcvik a vyšší vzdělávání až po vzdělávání dospělých).

Strategická podpora

Kosovské Ministerstvo školství, věd a technologií¹⁴ ve spolupráci s Radou Evropy, Kontaktní kanceláří Evropské komise v Kosovu (European Commission Liaison Office to Kosovo) a nevládními organizacemi uskutečňuje řadu aktivit týkajících se školení pedagogů v oblasti VDO/VLP a připravuje zdroje pro výchovu k lidským právům. Každým rokem ministerstvo ve spolupráci s Ministerstvem kultury, mládeže a sportu organizuje „Měsíc mládeže“. V rámci tohoto měsíce probíhají různé kampaně vedené rozmanitými organizacemi, které diskutují a řeší témata a otázky VDO/VLP.

Praktiky VDO/VLP jsou v Polsku podporovány mnoha politickými iniciativami. Například Fond občanské iniciativy (*Fundusz Inicjatyw Obywatelskich*) byl vytvořen s cílem zlepšit a podpořit občanské iniciativy a zvýšit zapojení nevládního sektoru.

B2. Řešení dopadů VDO/VLP na rámce vzdělávání a školení (včetně školních osnov)

Téměř všechny evropské země vyřešily tento úkol začleněním VDO/VLP do školních osnov na úrovni základních i středních škol. Školy jsou chápány jako „místa podporující občanství“, která mají zásadní význam pro prosazování, realizaci a udržování VDO/VLP.

Členské státy Rady Evropy si také uvědomují potřebu začlenit VDO/VLP do osnov středoškolského a vysokoškolského vzdělávání, včetně odborné praxe, vyššího vzdělávání a vzdělávání dospělých a zejména do osnov pedagogického studia.

Členské státy schválily čtyři hlavní přístupy k začlenění VDO/VLP do rámců vzdělávání a školení (včetně školních osnov):

- začlenění VDO/VLP jako samostatné složky/aktivity (například studijní předmět nebo školicí modul);
- integraci VDO/VLP do několika komponentů/aktivit (například studijní předměty nebo školicí moduly) prostřednictvím mezioborového přístupu;
- přijetí příčného, celoinstitucionálního přístupu (například škola, školicí středisko, univerzita);
- použití kombinace několika z uvedených přístupů zároveň.

S těmito přístupy však souvisí řada realizačních problémů, a to včetně:

- posilování pozice VDO/VLP ve vztahu k činnosti tradičních komponentů (například stávající studijní předměty, školicí kurzy);
- vyhrazení dostatečného času a prostoru pro složky/činnost VDO/VLP;
- usnadnění rozvoje mezioborových složek/aktivit;
- identifikace schopností a dovedností, hodnot a dispozic spojených s VDO/VLP;
- zavedení výukových a studijních metod, které jsou aktivnější, umožňují aktivnější účast a jsou více orientovány na studenta;
- vytváření nových učebnic a studijních a školicích materiálů a zajištění jejich široké dostupnosti;
- pochopení, že efektivní praxe VDO/VLP vyžaduje otevřený a demokratický charakter a klima instituce (například ve škole, školicím středisku, na univerzitě).

14 Veškeré odkazy na Kosovo, ať už se jedná o území, instituce nebo obyvatelstvo, obsažené v tomto textu se budou vykládat v souladu s Rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244, aniž by tím byl dotčen status Kosova.

Členské státy a mezinárodní organizace si také uvědomují, že sociální, občanské a osobní kompetence související s VDO/VLP patří mezi klíčové kompetence celoživotního vzdělávání. Při definování znalostí a schopností, které jsou předpokladem pro rozvoj těchto kompetencí, začaly začleňovat přístupy a aktivity VDO/VLP do vzdělávacích a školicích rámců.

Kompetence VDO/VLP ve vzdělávacích a školicích rámcích

V Andoře byly definovány kompetence potřebné k prosazování sociální soudržnosti a demokracie až do konce povinné školní docházky a byly popsány také v rámci odborné přípravy na povolání. Dále je také popsán způsob měření těchto kompetencí.

V Bulharsku byly vymezeny schopnosti a kompetence potřebné k prosazování sociální soudržnosti a demokracie ve společnosti. Národní strategie celoživotního vzdělávání (2008–13) definuje klíčové kompetence a způsob jejich osvojení. Jedna z klíčových kompetencí se týká VDO/VLP.

V osnovách, které platí v celém Maďarsku, jsou vymezeny schopnosti a kompetence potřebné k prosazování demokracie ve společnosti. Mezi ně patří klíčové oblasti rozvoje, například respektování jednotlivce a lidských práv; posilování národní identity; znalost dějin a občanství; sociální citění; odpovědnost za životní prostředí; poznávání a akceptování nových kultur a získávání vědomostí a dovedností potřebných k využívání demokratických institucí.

Relevantní nástroj Rady Evropy:

Jak mohou všichni učitelé podpořit výchovu k občanství a lidským právům: rámec pro rozvoj kompetencí (How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences)

B3. Naplňování školicích a vývojových potřeb

Úspěšná realizace strategie závisí na vyřešení školicích a vývojových potřeb těch, kdo vytvářejí strategie a praktiky VDO/VLP. Mezi ně patří klíčoví aktéři na poli VDO/VLP – osoby odpovědné za rozhodování, zainteresované strany a pracovníci z výchovné praxe odpovídající za VDO/VLP.

Pokud jde o školicí a vývojové potřeby ve školách, pracovníci odpovědní za politická rozhodnutí v členských státech ví, že je nezbytné zajišťovat vhodná školení pro všechny vedoucí pracovníky i pedagogy, nikoliv pouze pro učitele vyučující předměty, které se co nejvíce přibližují VDO/VLP. Proto se země rozhodly začlenit VDO/VLP do přípravy učitelů během studia i po zahájení pedagogické praxe, a to pokud jde o cíle VDO/VLP, výukové a vzdělávací metody a vazby na školní osnovy a charakter a organizaci školy.

Školící a vývojové potřeby

V Bosně a Hercegovině prošlo více než 300 učitelů speciálním školením a certifikací, která jim umožňuje vyučovat VDO. Školící program běží pod vedením nevládní organizace Civitas a Rady Evropy. Úřady na tyto organizace delegovaly větší odpovědnost za školení učitelů vykonávajících pedagogickou praxi. Každý učitel musí složit zkoušku, u níž prokáže své znalosti z oblasti VDO/VLP; navíc musí na základě portfolia školení absolvovat praktický test. Potřebné kompetence jsou jasně vymezeny. Normy pro učitele byly nastaveny Radou Evropy a jejich dosahování vyhodnocuje skupina nezávislých odborníků.

V Portugalsku byly zavedeny specifické iniciativy namířené na zapojení zainteresovaných stran a pracovníků z výchovné praxe do tvorby strategií a školení v oblasti VDO/VLP. Nevládní organizace organizují školící

kurzy pro učitele, které jsou hrazeny z rozpočtu Ministerstva školství. Ministerstvo ve spolupráci s nevládními organizacemi poskytuje příručky k VDO/VLP pro učitele.

V Ruské federaci byl v Centru občanské výchovy představen školicí program „Občanská výchova obyvatel Ruské federace“. Toto centrum přispívá také k vytváření výchovných norem pro učitele a školitele, vydává učebnice a manuály a organizuje konference, semináře a školení pro učitele a studenty v Ruské federaci.

Nedávno přijatý dánský zákon o školení učitelů začlenil do výchovy pedagogů také občanskou výchovu. Dánská pedagogická univerzita začala nabízet nový magisterský program v oboru občanství. Takový vývoj byl zaznamenán v řadě zemí.

B4. Prosazování demokratické správy ve vzdělávacích institucích

Ke vzniku tohoto úkolu vedla skutečnost, že VDO/VLP probíhá prostřednictvím kultury či charakteru instituce – tedy prostřednictvím hodnot, na nichž instituce stojí, a způsobu, jakým přistupuje ke své každodenní činnosti. Neefektivnější VDO/VLP probíhá v kultuře, která si cení osob podílejících se na chodu instituce, včetně mladých lidí, a povzbuzuje je k aktivnější účasti na životě organizace. Patří sem například možnost mluvit do výuky, účast na rozhodování a přijímání odpovědných funkcí. Není snadné zajistit, aby vzdělávací instituce – školy, školicí centra a univerzity – zajistili takovou kulturu a étos, ze kterých vyrůstá demokratická správa věcí veřejných. Osoby odpovědné za politická rozhodnutí v členských státech zjistily, že takovou kulturu lze vytvořit následovně:

- zaměřením se na studenta ve výukovém a vzdělávacím procesu; tím se posiluje samostatnost studenta, jeho odpovědnost, zapojení a participace;
- volbou interaktivních výukových a vzdělávacích postupů, které zohledňují vlastní zkušenosti žáka;
- poskytováním praktických příležitostí žákům, aby mohli uplatnit svá demokratická práva a povinnosti ve třídě a v celé vzdělávací instituci;
- podporou účasti studentů, rodičů, učitelů a pedagogických pracovníků na definování a realizaci cílů VDO/VLP;
- podněcováním rozvoje participativních procesů rozhodování, na němž se podílejí žáci, učitelé, rodiče a pedagogický i nepedagogický personál;
- povzbuzováním vstupu místní komunity a zástupců z podnikatelského a průmyslového sektoru do organizace a správy instituce.

Řada členských států Rady Evropy schválila zákony a přijala opatření poskytující rámec pro prosazování demokratické správy ve vzdělávacích institucích, zejména na školách. Po nich následovaly paralelní strategie, které umožňují vzdělávacím institucím budovat otevřenější prostředí více zaměřená na demokratickou výchovu. Tyto strategie zahrnují například vytváření studentských rad nebo výborů na úrovni jednotlivých škol a zavádění postupů pro demokratickou volbu zástupců studentů, rodičů a nepedagogického personálu působících ve výkonných výborech a radách vzdělávacích institucí.

Demokratická správa ve vzdělávacích institucích

Ve vlámském společenství v Belgii bylo vlámským parlamentem schváleno „Nařízení o participaci“. Toto nařízení (odpovídající zákonu) představuje zákonný rámec participace na úrovni školy. Stanovuje potřebu vytvořit učitelskou radu, rodičovskou radu a studentskou radu na každé škole, pokud to požaduje 10 % zástupců každé skupiny (studentské rady jsou povinné na středních školách). Ve školní radě jsou pak zastoupeni zástupci rodičů, zaměstnanců a místní komunity (a na středních školách také zástupci studentů).

Zákon ve Finsku poskytuje na úrovni základních škol možnost vytvoření studentské rady. Na úrovni středních škol zákon stanovuje, že u všech důležitých rozhodnutí musí být nejprve vyslyšen názor studentů, a to prostřednictvím studentské rady.

Ve Slovinsku již od roku 1990 existuje iniciativa nazvaná „Dětský parlament“. Týká se všech studentů běžných škol ve věku od 5 do 16 let. Studenti diskutují a vyjadřují své názory na témata, která se jich týkají. Začínají ve třídě a postupně se vypracují, jsou-li demokraticky zvoleni svými spolužáky, na úroveň školy, místní a regionální samosprávy. Nakonec je na celostátní úrovni demokraticky zvolena skupina studentů, kteří pak diskutují o nejdůležitějších otázkách v parlamentu a činí závěry, které jsou poté prezentovány vládě a jiným centrálním institucím.

Relevantní nástroj Rady Evropy:

Demokratická správa škol (Democratic governance of schools)

B5. Rozvoj a podpora aktivní participace

Praxe členských států Rady Evropy potvrdila, že navzdory existenci zákonů a předpisů může být rozvoj aktivní participace studentů, pracovníků z výchovné praxe a zainteresovaných stran na chodu vzdělávacích institucí zpomalen několika faktory. Mezi ně patří:

- překážky ve způsobu volení či vybírání zastupitelských orgánů;
- problémy spojené s nadměrnou byrokracií spojenou se zastupitelskými orgány;
- obtížné přesvědčování studentů, aby kandidovali do volených zastupitelských orgánů, a jejich zapojení do činnosti těchto orgánů po jejich zvolení;
- omezené zapojení externích zainteresovaných stran – zástupců místní komunity, rodičovských sdružení, nevládních organizací, průmyslu a obchodu.

Tyto problémy lze vyřešit dvěma způsoby. Prvním je posílit „kulturu participace“ a druhým je zajistit fungující rovnováhu mezi správou, participací a delegováním úkolů. V těchto dvou ohledech se v zemích Rady Evropy osvědčila řada činností:

- pečlivé zvážení návrhů studentů, a tím posílení jejich pocitu vlastní důležitosti a přesvědčení, že „účast“ má smysl;
- organizování a odměňování konkrétních praktických příkladů participace, jako jsou například pokusné volby či mládežnický parlament;
- zavedení podpory a školicích kurzů zaměřených na rozšiřování participace klíčových aktérů, např. studentů a zainteresovaných stran z místní komunity;
- podpora koordinace rodičovských a studentských parlamentů na úrovni členských států s cílem zvýšit jejich vliv;
- podněcování větší spolupráce a budování sítí mezi osobami odpovědnými za politická rozhodnutí, zainteresovanými stranami a pracovníky z výchovné praxe na úrovni členských států a na regionální a místní úrovni.

Rozvoj a podpora aktivní participace

Ve francouzské komunitě v Belgii zorganizovaly federace sdružení rodičů a Ligue des familles speciální kampaň Ministerstva školství *École parents a(d)mis*. Jejím úkolem bylo připravit zástupce rodičů na roli a povinnosti vyplývající z působení ve školních radách.

V Lotyšsku byla podepsána dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem školství a věd a nevládní organizací Rodiče pro vzdělávání, spolupráci a růst. Hlavním cílem dohody bylo vytvořit a posílit spolupráci a budování sítě, prosazovat zapojení rodičů do kvalitního vzdělání a rozvíjet dialog s politiky a osobami odpovědnými za politická rozhodnutí týkající se vzdělávání mladých lidí.

Pod vedením Pedagogického ústavu probíhal v Rumunsku výzkumný projekt o právech a povinnostech dítěte v prostředí školy, který zkoumal uplatňování práv dítěte na všech úrovních vzdělávacího systému od

předpisů a plánovacích dokumentů po školní osnovy a školení učitelů. Výsledkem výzkumu bylo vytvoření následného projektu podporujícího účast žáků na životě školy a komunity, který vedla organizace IES ve spolupráci s Centrem pro inovaci ve vzdělávání.

B6. Hodnocení výstupů studentů

Posuzování výstupů žáků z programů a aktivit VDO/VLP i nadále zůstává v mnoha zemích náročným úkolem. Problémy jsou způsobeny tím, že cílem VDO/VLP je vybudovat vědomosti a porozumění spolu s rozvojem schopností, dispozic, postojů a hodnot v souladu se základními principy demokracie a lidských práv. Není jednoduché vytvářet příležitosti pro studenty k rozvoji takových vědomostí, porozumění, schopností a dispozic a zároveň vyhodnocovat výsledky žáků.

Členské státy Rady Evropy stále ještě nenašly tu nejlepší cestu. Osoby odpovědné za politická rozhodnutí si však uvědomují význam přijetí opatření k podpoře a školení učitelů a školitelů. Taková opatření urychlují rozvoj a šíření úspěšných a konzistentních hodnoticích strategií a praktik VDO/VLP. Lze je použít na všech úrovních – na úrovni členských států, na regionální, místní úrovni a na úrovni institucí – a patří mezi ně:

- podrobné vysvětlení výukových cílů VDO/VLP ve všech vzdělávacích a školicích stadiích – ve škole, v rámci vyššího vzdělávání i neformálního vzdělávání;
- určení konkrétních znalostí, vědomostí, schopností a kompetencí, které by žáci měli prostřednictvím VDO/VLP získat;
- vytvoření standardů a norem pro VDO/VLP na všech relevantních úrovních (na úrovni členského státu, na regionální a místní úrovni);
- zavedení institucionalizovaných hodnoticích praktik na školách a univerzitách;
- stanovení kritérií pro certifikaci a zkoušky;
- poskytování jasných pokynů a rámců učitelům a školitelům pro hodnocení žáků;
- poskytování školení učitelů v oblasti hodnocení v rámci přípravy budoucích pedagogů i školení učitelů vykonávajících pedagogickou praxi;
- podporování povědomí o vývoji v Evropě týkajícího se poznávání a posuzování klíčových kompetencí a zejména „sociálních, občanských a osobních kompetencí“.

Hodnocení výstupů studentů

V „bývalé jugoslávské republice Makedonie“ byly definovány kompetence pro prosazování sociální soudržnosti a demokracie. Vycházejí z přípravy budoucích pedagogů a sociologů na univerzitách. Na středních školách byly zavedeny celostátní normy VDO, včetně úrovně vědomostí a přístupů.

V Anglii bylo na středních školách zavedeno povinné hodnocení výchovy k občanství dle národních norem. U studentů ve věku 14 let musí učitelé posuzovat znalosti občanské výchovy dle devítibodové stupnice typů a rozsahu výsledků, které by měli studenti vykazovat. Ve věku 16 let sami studenti rozhodují, jak má být hodnocen pokrok a dosažené výsledky v oboru občanské výchovy.

První stupeň střední školy v Irsku končí státní zkouškou (včetně písemné práce a praktického projektu) z občanské, sociální a politické výchovy. Na konci druhého stupně střední školy se v rámci závěrečné zkoušky testují (mimo jiné) znalosti z občanské výchovy v předmětech, jako je zeměpis a historie. Součástí této zkoušky je písemná práce a výzkumný projekt.

B7. Budování silného partnerství a sítí s účastí klíčových aktérů v oblasti VDO/VLP

Efektivní VDO/VLP zahrnuje zapojování se do partnerství a sítí, jejich mobilizaci v politické a občanské společnosti a zapojení do formování, realizace a kontroly strategií. Osoby odpovědné za rozhodování v evropských zemích došly k závěru, že udržitelnost VDO/VLP se posiluje aktivním rozvojem partnerské spolupráce a sítí na všech úrovních společnosti – místní, regionální, na úrovni členského státu i na mezinárodní úrovni, včetně vazeb na iniciativy v jiných zemích za hranicemi Evropy. Takové aktivity umožňují sdílení odpovědnosti za VDO/VLP mezi vládou a partnery z občanské společnosti.

Členské státy Rady Evropy přijaly řadu postupů k rozvoji a podporování těchto partnerství a sítí. K těmto postupům patří organizování diskusí s mezinárodními nevládními organizacemi, s nevládními organizacemi jednotlivých členských států, s jinými významnými zainteresovanými stranami, a podpora jejich iniciativ.

Partnerská spolupráce a sítě

Ve Spolkové republice Německo je již téměř 60 let zaveden vyspělý systém neformálního vzdělávání mládeže a dospělých, který doplňuje formální systém VDO/VLP a pokrývá širokou škálu různých vládních i nevládních organizací či nadací nabízejících VDO/VLP, ať už jako svou výhradní činnost nebo jako součást svých běžných aktivit. Výbor nazvaný Bundesausschuss Politische Bildung (BAP) sdružuje kolem 30 zastřešujících organizací, z nichž každá sestává z množství institucí působících v oblasti VDO/VLP. BAP, stejně jako Landeszentralen für politische Bildung (Zemská agentura pro občanské vzdělávání) a Bundeszentrale für politische Bildung (Spolková agentura pro občanské vzdělávání) významným způsobem přispívají k VDO/VLP a úzce spolupracují na neformálním i formálním vzdělávání.

Ve Spojených státech amerických vzniklo na Pensylvánské univerzitě v rámci programu Komunitní škola podporovaná univerzitou (University Assisted Community School – UACS) inovativní partnerství mezi univerzitou a místní státní školou. Na základě řešení komunitních problémů se rozvinula partnerská spolupráce zaměřující se na otázky veřejného zdravotnictví. Spolupráce vedla ke vzniku Komunitního centra podpory zdraví a prevence nemocí při místní státní škole Sayre Middle School. Studenti společně s pedagogickým sborem spolupracují na zlepšování výuky, zatímco žáci ze školy Sayre přenesli výuku za brány školy a stali se zástupci změny v poskytování zdravotní péče ve svých rodinách a okolí. O tuto partnerskou iniciativu se zajímají univerzity v řadě evropských zemí, které usilují o vytvoření podobných partnerství mezi školou, komunitou a univerzitou.

Relevantní nástroj Rady Evropy:

Partnerská spolupráce škol, komunit a univerzit vedoucí k udržitelné demokracii: Výchova k demokratickému občanství v Evropě a ve Spojených státech (School-community-university partnerships for a sustainable democracy: education for democratic citizenship in Europe and the United States).

B8. Zavedení monitorování a hodnocení VDO/VLP

Zkušenosti zemí jasně dokazují, že osoby podílející se na přijímání politických rozhodnutí se často domnívají, že tento krok nastává po realizaci strategie. Ve skutečnosti je to právě naopak. Je nezbytné, aby se tento krok řešil již během procesu tvorby a realizace strategie. Je to proto, že poskytuje základní vazbu v tomto cyklu strategie mezi realizací strategie a kontrolou a udržitelností strategie.

Neocenitelnou základnu podkladů pro VDO/VLP tvoří monitorovací a hodnotící opatření přijatá členskými státy Rady Evropy. Tyto podklady lze použít k informování o posuzování a revizi strategií a praktik VDO/VLP. Pokud není monitorování a hodnocení provedeno před ani po realizaci strategie, vážně se tím

oslabuje schopnost zemí vybudovat pevné a spolehlivé základy a omezuje to jejich schopnost realizovat smysluplnou kontrolu strategie VDO/VLP.

Povaha VDO/VLP si vyžaduje zavedení monitorování a hodnocení již od samotného počátku politického procesu. Strategie a praktiky VDO/VLP přináší důležité úkoly pro vzdělávací a školicí zařízení a podněcují aktivní a inovativní přístup.

Rozlišujeme dva typy přístupů k monitorování a hodnocení VDO/VLP:

- monitorování – interní i externí – ze strany vzdělávacích a školicích zařízení, zejména škol a školských úřadů s cílem poskytnout kompetence k reflexi strategií, praktik a přístupů VDO/VLP a využívat výstupů k přijetí vhodných opatření;
- hodnocení, včetně interního i externího výzkumu ze strany vzdělávacích a školicích zařízení, zejména škol, a školských úřadů s cílem poskytnout kritéria, referenční normy a výstupy pro VDO/VLP, které lze použít pro řízení postupů interního i externího monitorování a hodnocení.

Členské státy uskutečňují řadu iniciativ k vybudování a podporování systému monitorování VDO/VLP:

- rozšíření pravomocí vzdělávacích a školicích zařízení o schopnost navrhovat, plánovat, monitorovat, hodnotit a posuzovat přístup k VDO/VLP;
- poskytování vodítek a nástrojů vzdělávacím institucím k sebehodnocení;
- poskytování příležitostí ředitelům škol a učitelům ke školení v oblasti metod a technik sebehodnocení;
- poskytování srovnávacích dat vzdělávacím institucím k posouzení jejich účinnosti ve vztahu k ostatním s cílem zlepšit jejich praxi;
- rozlišování rolí a povinností různých institucionálních aktérů a agentur ve vztahu k VDO/VLP (školské úřady, inspektoráty, výzkumné ústavy, univerzity);
- definování a sdělování kritérií a cílů, dle nichž bude probíhat monitorování a externí hodnocení;
- sestavení ukazatelů, norem a standardů k posouzení výstupů VDO/VLP.

Členské státy uskutečňují také řadu iniciativ k vybudování a podporování hodnocení, včetně výzkumu, v oblasti VDO/VLP:

- začlenění hodnocení a výzkumu do procesu tvorby strategie VDO/VLP;
- podpora výzkumu zaměřeného na určení kritérií použitých při nastavování ukazatelů, norem a standardů pro VDO/VLP;
- zajištění výzkumných a hodnotících studií v oblasti VDO/VLP na regionální úrovni a na úrovni členských států, resp. účast na výzkumných studiích VDO/VLP organizovaných agenturami na evropské a mezinárodní úrovni;
- sběr, organizování a analyzování srovnávacích dat v oboru VDO/VLP na úrovni regionu, členského státu a na mezinárodní úrovni.

Řada členských států Rady Evropy považuje za užitečné pravidelně monitorovat a posuzovat své strategie a praxi VDO/VLP. Takové postupy poskytují pravidelné a spolehlivé podklady, které lze použít k určení efektivity, zjištění slabých a silných stránek a vytvoření agendy pro kontrolu a udržitelnost.

Tyto postupy zahrnují výběr odborníků, přidělování zdrojů, spolupráci v příslušném partnerství a síti a přiměřené šíření výsledků hodnocení.

Monitorování a hodnocení

Ministerstvo vnitra v Estonsku iniciovalo kontrolu a hodnocení strategie VDO/VLP. Ke kontrole a hodnocení realizace konceptu rozvoje občanské společnosti v Estonsku byla zřízena speciální komise. Současně s tím Ministerstvo školství a výzkumu hodnotilo realizaci různých vládních strategií ve vzdělávacím systému, včetně VDO/VLP.

Ve Švédsku je každá škola ze zákona povinná předkládat výroční zprávu o zajišťování kvality, která zahrnuje hodnocení akčního plánu školy boje proti diskriminaci, násilí a obtěžování. Zpráva o zajišťování kvality se předává úřadu místní samosprávy a poté vnitrostátním úřadům za účelem monitorování vývoje na místní a celostátní úrovni. To je doplněno kontrolami konkrétních postupů zajišťování kvality, které by měly naplňovat potřeby studentů na všech úrovních.

V Lucembursku (a v řadě dalších členských států Rady Evropy) bude hodnocení systému VDO/VLP posíleno účastí země na mezinárodní studii občanské výchovy a výchovy k občanství ICCS pod hlavičkou Mezinárodní organizace pro hodnocení výsledků vzdělávání (IEA) – největší výzkumné studii, která kdy byla v této oblasti uskutečněna, do níž je zapojeno téměř 40 zemí z celého světa. Lucembursko (a další země) získá informace o tom, jak se liší znalosti, postoje a zkušenosti studentů, učitelů a vedení škol od situace v jiných zemích.

Relevantní nástroj Rady Evropy:

Nástroj pro zajištění kvality výchovy k demokratickému občanství na školách (Tool for quality assurance of education for democratic citizenship in schools)

Část C. Kontrola a udržitelnost strategie

Třetím stadiem tohoto cyklu strategie VDO/VLP je kontrola a udržitelnost strategie. Patří sem kontrola tvorby a realizace strategie VDO/VLP a reakce na výstupy. Bez pravidelné kontroly může VDO/VLP pro klíčové aktéry – osoby odpovědné za politická rozhodnutí, pracovníky z výchovné praxe a zainteresované strany – rychle ztratit svůj význam a stát se zaniklou prioritou strategie.

Zkušenosti členských států Rady Evropy ukazují, že kontrola a udržitelnost strategie tvoří dosud málo rozvinutou část cyklu strategie VDO/VLP. Je stále spíše ambicí než realitou: něco, co je potřeba zvážit a rozvíjet v budoucnu. Tato situace je způsobena hlavně tím, že VDO/VLP je relativně novou strategickou oblastí, a proto není zcela jasné, kdo by měl úroveň VDO/VLP hodnotit, co by se mělo posuzovat a jak by se VDO/VLP měla hodnotit.

Nicméně vzhledem k rychlosti tvorby strategie VDO/VLP v evropských zemích se z kontroly a udržitelnosti strategie VDO/VLP brzy stane priorita v řadě členských zemí Rady Evropy, a to mnohem dříve, než by osoby odpovědné za politická rozhodnutí mohly předpokládat. Právě v tomto hraje klíčovou roli síť koordinátorů VDO/VLP Rady Evropy. Nabízí jedinečné fórum pro sdílení výstupů VDO/VLP napříč členskými státy. Je důležitým zdrojem odborných znalostí a strategické podpory určené osobám odpovědným za politická rozhodnutí podílejícím se na procesu strategie VDO/VLP. Tato síť vznikla v roce 1997. Tvoří ji zástupci každého členského státu, kteří se oficiálně scházejí dvakrát ročně.

Zkušenosti těch členských států, které již zahájily proces kontroly a udržitelnosti strategie, naznačují, že je nutno věnovat se čtyřem klíčovým krokům (C1 až C4).

C1. Vývoj opatření v oblasti kontroly VDO/VLP

Tento proces je jednodušší, pokud jsou opatření v oblasti kontroly VDO/VLP určena a zavedena již od samého začátku procesu strategie VDO/VLP, nikoliv až na jeho konci. Je také užitečné, pokud osoby odpovědné za politická rozhodnutí zajistí, aby kontrolní postupy zahrnovaly jak interní, tak externí monitoring a hodnocení. Zároveň by měly pokrývat všechny stránky VDO/VLP – lidské zdroje, instituce a postupy.

Členské státy a mezinárodní organizace přijaly kroky k vytvoření kontrolních opatření, jako je například poskytování potřebných vodítek, nástrojů a metod sebehodnocení vzdělávacím institucím.

Vývoj kontrolních opatření

Síť koordinátorů VDO/VLP Rady Evropy se od roku 1997 aktivně podílí na sdílení informací a výstupů týkajících se strategií a praxe VDO/VLP v členských státech. Takové informace mají význam při poukazování na potřebu praktických nástrojů k podpoře rozvoje a pomoci s kontrolou VDO/VLP mezi klíčovými aktéry – osobami odpovědnými za politická rozhodnutí, pracovníky z výchovné praxe a zainteresovanými stranami. Síť nabízí pomoc poskytováním informací a příkladů, které mohou tvořit součást těchto nástrojů. Rada Evropy dosud vytvořila řadu nástrojů – balíček VDO/VLP – ke klíčovým otázkám, jako je zajišťování kvality, demokratická správa škol, kompetence učitelů, občanská partnerství a nová strategie.

C2. Tvorba spolehlivých důkazů pro VDO/VLP

Řada členských států Rady Evropy usiluje o vybudování základny silných a spolehlivých důkazů pro VDO/VLP, zejména ve vztahu ke školám a mladým lidem. Snaží se zavádět postupy monitorování a hodnocení, které poskytují řadu podkladů od množství lidí, sektorů a úrovní.

Tyto podklady zahrnují rozmanité složky, interní i externí, kvantitativní (průzkum) i kvalitativní (případová studie), krátkodobé i dlouhodobé. Podílejí se na nich všichni klíčoví aktéři – osoby odpovědné za politická rozhodnutí, pracovníci z výchovné praxe a zainteresované strany – kteří se účastní procesu VDO/VLP.

Mezi přístupy k budování těchto spolehlivých důkazů patří:

- navržení externího hodnocení a výzkumu jako součásti programů a iniciativ VDO/VLP na všech úrovních a ve všech stádiích vzdělávání a školení;
- vybudování kontrolních a monitorovacích systémů, jak interních, tak externích, na mnoha úrovních, od úrovně členských států po mezinárodní úroveň;
- prosazování a podněcování růstu interních systémů, systémů sebehodnocení a kontroly na institucionální úrovni;
- zajištění, aby se hlas klíčových aktérů podílejících se na VDO/VLP odrážel v hodnocení a výzkumu, včetně hlasu mladých lidí, rodičů a zástupců místní komunity, stejně jako hlasu vedení vzdělávacích institucí, učitelů a vysokoškolských pedagogů;
- účast na evropských a mezinárodních hodnoticích studiích VDO/VLP s cílem poskytnout srovnatelná data;
- vývoj základny podkladů zahrnujících hledisko celoživotního vzdělávání.

Budování spolehlivých důkazů

K hodnocení strategií a praktik VDO/VLP slouží v Anglii pevná a rozvíjející se základna podkladů. Vláda pověřila Národní nadaci pro výzkum ve školství (National Foundation for Educational Research), aby provedla devítiletou dlouhodobou studii výchovy k občanství (Citizenship Education Longitudinal Study – CELS) s cílem posoudit vývoj nového předmětu výchovy k občanství na školách a navrhnout budoucí úpravy. Vývoj výchovy občanství na školách sleduje také školní inspekce (OFSTED). Anglie je také účastníkem mezinárodní studie občanské výchovy a výchovy k občanství ICCS pod hlavičkou IEA. Tyto podklady se staly součástí nedávné kontroly náplně předmětu výchovy k občanství na školách (který byl poprvé představen v roce 2002).

C3. Sdílení výstupů a důkazů s klíčovými aktéry v oblasti VDO/VLP

Je nezbytné, aby výstupy a důkazy byly co nejvíce sdíleny s těmi, kdo se podílí na politice a praxi VDO/VLP – osobami odpovědnými za politická rozhodnutí, pracovníky z výchovné praxe a zainteresovanými stranami. Takové sdílení zvyšuje povědomí o VDO/VLP jako o prioritě této strategie a povzbuzuje k diskusi a debatování vedoucímu k aktivnímu jednání.

VDO/VLP je otázkou veřejné politiky, a stejně tak i záležitostí konkrétní výchovné strategie. Sdílení výstupů pro širokou veřejnost vyžaduje přístup, který se odlišuje od přístupu ke sdílení výstupů pro specifické příjemce z oboru školství, včetně osob odpovědných za politická rozhodnutí, zainteresovaných stran a pracovníků z výchovné praxe.

Členské státy Rady Evropy a mezinárodní organizace využívají mnoho strategií k oslovení různých aktérů a publika, včetně použití internetu a hromadných sdělovacích prostředků, organizování seminářů, akcí, brífinků a konferencí a předávání poznatků a výstupů všem relevantním příjemcům.

Sdílení výstupů

Společnou iniciativou Norska a Rady Evropy vzniklo Evropské výzkumné centrum výchovy ke vzájemnému porozumění mezi kulturami, k lidským právům a demokratickému občanství (European Wergeland Centre) se sídlem v norském Oslu. Toto centrum slouží jako školicí centrum, provádí a podporuje výzkum, vytváří sítě, slouží jako platforma k šíření informací a dobré praxe. V příštích letech bude hrát zásadní roli v poskytování přístupu k informacím a strategické podpoře v oblasti VDO/VLP osobám odpovědným za politická rozhodnutí.

Síť koordinátorů VDO/VLP Rady Evropy zahájila proces budování regionálních sítí sdružujících osoby odpovědné za politická rozhodnutí a pracovníky z výchovné praxe, aby spolu diskutovali o otázkách VDO/VLP, které se týkají konkrétního regionu. Jako příklad slouží skandinávská síť, jihovýchodní evropská síť a síť z oblastí pobaltských států/států Černého moře.

Mezi sítí koordinátorů VDO/VLP a centrem European Wergeland Centre vznikne silná spolupráce. Je důležité, aby osoby odpovědné za politická rozhodnutí v členských státech znaly a plně využívaly této spolupráce při sdílení strategií, praktik a výstupů VDO/VLP.

Relevantní zdroj informací:

Evropské výzkumné centrum výchovy ke vzájemnému porozumění mezi kulturami, k lidským právům a demokratickému občanství (European Wergeland Centre) www.theewc.org.

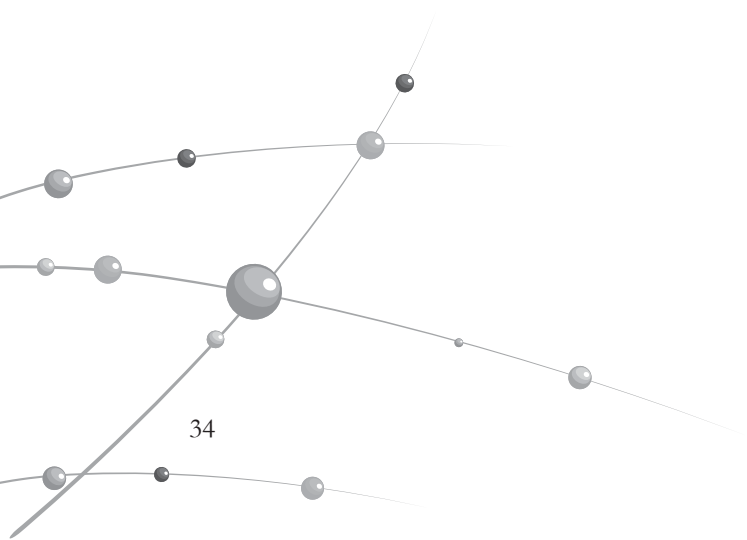
C4. Zohlednění výstupů při zajišťování kontroly a udržitelnosti strategií VDO/VLP

Takové kroky jsou v řadě členských zemí Rady Evropy vzhledem k jejich zaměření na strategické kroky tvorby a realizace strategie stále ještě v začátcích. Začíná se však ukazovat, zejména v členských zemích, které se podílely na budování kontroly a udržitelnosti strategie od počátku cyklu strategie VDO/VLP, že takové výstupy lze použít ke kontrole, posílení a udržení strategií a praktik VDO/VLP. K tomu dochází na půdě vzdělávacích institucí, zejména na školách, příslušných ministerstvech, vládních úřadech a u jiných klíčových aktérů, kteří společně usilují o zlepšení vodítek, školení, zdrojů, monitorování a hodnocení VDO/VLP.

Kontrola a udržitelnost strategie

V Srbsku probíhá vyhodnocování strategie v oblasti VDO na základě výstupů z řady výzkumných studií o občanské výchově na základních a středních školách. Například hodnocení uskutečněné organizací UNICEF, UNESCO a Open Society přineslo doporučení ke zlepšení strategie VDO. Mnoho z těchto doporučení bylo realizováno a byla provedena řada změn, včetně zlepšení postavení předmětu, který se tak stal mezioborovým tématem na školách, a včetně zavedení výchovy k občanství pro menšiny, úprav ve školení učitelů a stanovení výchovy k občanství dlouhodobým strategickým cílem.

V Severním Irsku provádí centrum UNESCO na University of Ulster pro agenturu tvorby a hodnocení školních osnov CCEA čtyřleté hodnocení zavedení nového předmětu místní a celosvětové občanství. Tento předmět byl během několika posledních let postupně zaváděn do osnov na všech středních školách. Hodnocení přineslo řadu doporučení týkajících se školení učitelů a profesního rozvoje, propojilo občanství s dalšími školskými aktivitami a rozšířilo strategie posuzování. Tato doporučení byla přijata v rámci probíhajících úprav výuky místního a globálního občanství na školách.

Dotazník sebehodnocení pro VDO/VLP: strategická podpora určená osobám odpovědným za politická rozhodnutí

Zdůvodnění

Tento dotazník sebehodnocení slouží osobám odpovědným za politická rozhodnutí k posouzení jejich pokroku v oblasti tvorby strategií VDO/VLP a ke stanovení dalších kroků.

Jak dotazník sebehodnocení používat

Dotazník sebehodnocení je rozdělen na dva díly:

1. Dotazník sebehodnocení
2. Tabulka akčního plánování/monitorování

Dotazník sebehodnocení

Osoby odpovědné za politická rozhodnutí určí svou pozici v rámci cyklu strategie VDO/VLP a hlavní kroky v procesu tvorby strategie, realizace strategie a kontroly a udržitelnosti strategie, jak je popsáno v části 2 tohoto nástroje. Dotazník je rozdělen na čtyři fáze procesu tvorby strategie – zaměření, vývoj, zavedení a pokročilí. Osoby odpovědné za rozhodování označí (zaškrtnou) v každé části cyklu strategie VDO/VLP a pro každý klíčový krok, které z uvedených stadií nejlépe odpovídá jejich aktuální situaci. Zároveň na konci uvedou celkové posouzení (sečtením zaškrtnutých okének), které stadium vývoje nejlépe odpovídá jejich aktuální situaci. Toto označení stadií a celkové posouzení umožňuje pravidelně sledovat pokrok týkající se rozhodnutí v otázkách strategie VDO/VLP.

Tabulka akčního plánování/monitorování

Jakmile osoby odpovědné za politická rozhodnutí označí jedno ze čtyř stadií, které nejlépe odpovídá jejich aktuální situaci, použijí tabulku akčního plánování/monitorování, která jim pomůže zaměřit se na rozvoj strategie VDO/VLP a naplánovat další strategické kroky.

Tento dotazník sebehodnocení a tabulka akčního plánování/monitorování umožňuje osobám odpovědným za rozhodování zapojit se do diskuse o jejich aktuální pozici v procesu rozhodování o strategii VDO/VLP a o způsobech, jak lze proces rozhodování o strategii rozvíjet. Týká se konkrétně pozice rozhodování o strategii VDO/VLP a není určen k pokrytí dalších strategií a oblastí. Dotazník sebehodnocení a tabulka akčního plánování/monitorování poskytuje užitečný rámec pro posouzení, reflexi, jednání a změnu.

Čtyři stadia vývoje

Tato čtyři stadia vývoje poskytují osobám odpovědným za politická rozhodnutí vodítko týkající se jejich pozice v procesu VDO/VLP. Pomáhají osobám odpovědným za politická rozhodnutí odsouhlasit další kroky při prosazování strategií VDO/VLP.

Fáze 1: Zaměření

Osoby odpovědné za politická rozhodnutí jsou v rané fázi rozvoje VDO/VLP. Nemusí mít jasno v tom, co VDO/VLP je a jaké jsou požadavky efektivních strategií a praktik VDO/VLP. Proces rozhodování o VDO/VLP není plánován koordinovaným způsobem, který by zajišťoval kontinuitu a pokrok v realizaci strategie. Osoby odpovědné za politická rozhodnutí mohou podlehnout pocitu sebeuspokojení, že aktuální strategie VDO/VLP jsou dostačující. Cílem v této fázi je zaměřit se na to, co je nutno udělat k dosažení efektivnějšího rozhodování o strategii VDO/VLP, kdo by se měl na něm podílet a jaká strategická podpora by se měla použít.

Fáze 2: Vývoj

Osoby odpovědné za politická rozhodnutí v tomto stadiu posunou VDO/VLP vpřed. Stále zbývá k dořešení několik otázek, ale vize a potenciál VDO/VLP jsou již jasnější. Strategie jsou již vytvořeny nebo se teprve vytvářejí, a pozornost je věnována realizaci. Existuje základní rámec/program VDO/VLP a zájem osob odpovědných za politická rozhodnutí, pracovníků z výchovné praxe a zainteresovaných stran. Prostřednictvím školení a vývoje se budují odborné znalosti. V této fázi je zcela nezbytné udržet dynamiku procesu strategického rozhodování.

Fáze 3: Zavedení

Osoby odpovědné za politická rozhodnutí budou v této fázi řídit efektivně, se strategickou podporou zavedenou na všech úrovních. Existuje konzistentní a plánovaný proces rozhodování o VDO/VLP se zavedeným základním rámcem VDO/VLP. Pozornost je věnována školení a rozvoji, účasti, demokratické správě a hodnocení žáků. K označení oblastí, které je nutno posoudit a navrhnout další kroky, se používají monitorovací a hodnotící techniky. Cíle se v této fázi týkají vybudování efektivní strategické podpory a mechanismů k udržení a dalšímu rozvíjení strategií a praxí VDO/VLP na všech úrovních.

Fáze 4: Pokročilí

Osoby odpovědné za politická rozhodnutí v této fázi řídí velice efektivní strategie a praxe VDO/VLP na všech úrovních. Existuje společná vize a chápání VDO/VLP, které se přizpůsobuje aktuálním okolnostem a potřebám. Strategie a praxe VDO/VLP se pravidelně rozebírají, a k potřebným úpravám se využívají spolehlivé důkazy, jak to vyžaduje zajištění dlouhotrvající udržitelnosti. Důraz je kladen na sebehodnocení (interní i externí) osob odpovědných za politická rozhodnutí, pracovníků z výchovné praxe a zainteresovaných stran, čímž je podpořen proces kontroly, jednání a progresu. Strategická podpora je vyhovující, zejména pro pracovníky z výchovné praxe a instituce s jasným zaměřením na standardy a výsledky, založená na vysokých očekáváních ohledně toho, čeho mohou lidé prostřednictvím VDO/VLP dosáhnout. Lidé včetně mladých lidí se při vytváření agendy a při zkoušení nových možností a strategií nebojí spolupracovat s ostatními. Cíle se v této fázi týkají inovace a nových strategií k udržení intenzity a dosahování výsledků ve strategii a praxi a k motivování, zapojování lidí a udržování vysokých standardů.

Oddíl 1: Dotazník sebehodnocení

Cyklus strategie VDO/VLP	Krok / strategická činnost	Zaměření	Rozvíjení	Ukotvení	Pokročilí
ČÁST A.					
TVORBA STRATEGIE	A1. Jasná pracovní definice VDO/VLP				
	A2. Zvyšování povědomí o VDO/VLP a její označení za prioritu strategie				
	A3. Tvorba předpisů o VDO/VLP				
	A4. Rozeznávání a překonávání „realizačních mezer“ mezi tvorbou a realizací strategie VDO/VLP				
ČÁST B.					
REALIZACE STRATEGIE	B1. Schválení potřebných forem strategické podpory k převodu strategií VDO/VLP do efektivní praxe				
	B2. Řešení dopadů VDO/VLP na rámce vzdělávání a školení				
	B3. Naplňování školicích a vývojových potřeb				
	B4. Prosazování demokratické správy ve vzdělávacích institucích				
	B5. Zajištění aktivní účasti				
	B6. Zavedení hodnocení žáků				
	B7. Budování silnějších partnerství a sítí s účastí klíčových aktérů v oblasti VDO/VLP				
	B8. Zavedení monitorování a hodnocení VDO/VLP				
ČÁST C.					
KONTROLA A UDRŽITELNOST STRATEGIE	C1. Přijímání opatření v oblasti kontroly VDO/VLP				
	C2. Vybudování spolehlivých empirických důkazů pro VDO/VLP				
	C3. Sdílení výstupů důkazů s klíčovými aktéry v oblasti VDO/VLP				
	C4. Jednání dle výstupů při zajišťování kontroly a udržitelnosti strategií VDO/VLP				
Celkové hodnocení	Všechny kroky / strategické činnosti				

Oddíl 2: Tabulka akčního plánování/monitorování

Cyklus strategie / hlavní krok	Strategické kroky	Kdo?	Do kdy?	Kritéria úspěšnosti zvládnutí hlavního kroku
např. realizace strategie B3 Naplnění školicích a vývojových potřeb				

Vymezení hlavních pojmů

Osoby odpovědné za politická rozhodnutí – osoby, které odpovídají za strategie VDO/VLP na jakékoliv úrovni (ministři, státní úředníci a vládní činitelé, poradci, ředitelé škol a inspektoři).

(Celoevropská studie politik výchovy k demokratickému občanství, Rada Evropy, 2004)

Výchova k demokratickému občanství (VDO) – vzdělávání, školení, šíření povědomí, informování, praktiky a aktivity, jež studujícím poskytují znalosti, dovednosti a porozumění a formují jejich postoje a chování tak, aby byli schopni uplatňovat a hájit svá demokratická práva a povinnosti ve společnosti, ctít rozmanitost a sehrávat aktivní úlohu v demokratickém životě, s ohledem na prosazování a ochranu demokracie a právního státu.

(Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům, Rada Evropy, 2009).

Výchova k lidským právům (VLP) – výchova, vzdělávání, poskytování informací, postupy a aktivity, které studujícím zprostředkovávají znalosti, schopnosti a pochopení a formují jejich postoje a chování, aby mohli spoluvytvářet a chránit univerzální kulturu lidských práv ve společnosti, s ohledem na prosazování a podporu lidských práv a základních svobod.

(Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům, Rada Evropy, 2009).

Celoživotní vzdělávání – inkluzivní a komplexní vize, která zahrnuje formální vzdělávání (školy, osnovy), stejně jako neformální vzdělávání (mimoškolní aktivity) a informální vzdělávání (neplánovanou výuku v každodenním životě).

(Celoevropská studie politik výchovy k demokratickému občanství, Rada Evropy, 2004)

Strategie – tvrzení určená ke kodifikaci určitých hodnot, k předkládání představ o ideální společnosti a stanovení postupů v souladu s těmito hodnotami. Uplatňování strategie utváří identitu dané společnosti, definuje postupy a řídí změny. V případě VDO/VLP se strategická tvrzení využívají k formulování postupů dle určitých hodnot, které jsou neodmyslitelně spojené s demokratickým občanstvím a lidskými právy. Vymezení strategie VDO/VLP v sobě zahrnuje model společnosti a již navrhuje určitý druh aktivity.

(Celoevropská studie politik výchovy k demokratickému občanství, Rada Evropy, 2004)

Praxe / Postupy – určitý druh aktivity, někdy vyvolaný politickými prohlášeními. Na počátku stojí příprava strategie (stanovení cílů a vypracování plánů k jejich dosažení), poté následují akce a specifické aktivity (manévrování a taktizování).

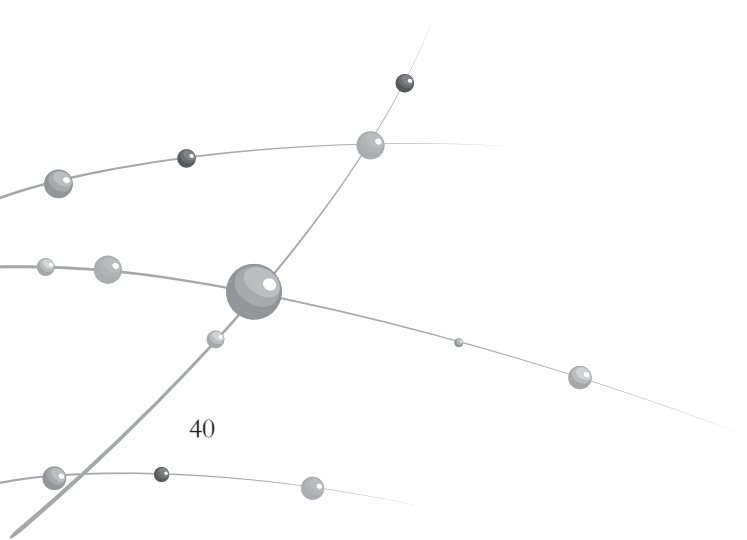
(Celoevropská studie politik výchovy k demokratickému občanství, Rada Evropy, 2004)

Pracovníci z výchovné praxe – odborníci podílející se na formálním a neformálním vzdělávání a školení a poskytovatelé služeb (učitelé, ředitelé škol, nevládní organizace, podpůrné organizace a mládežnické skupiny).

(Celoevropská studie politik výchovy k demokratickému občanství, Rada Evropy, 2004)

Zainteresované strany – rodiče, děti a mládež, média a občanská společnost včetně široké veřejnosti.

(Celoevropská studie politik výchovy k demokratickému občanství, Rada Evropy, 2004)

Hlavní strategické texty pro VDO/VLP

Následující seznam obsahuje hlavní strategické texty VDO/VLP publikované Radou Evropy a jinými mezinárodními organizacemi. Tyto hlavní strategické texty představují užitečný zdroj informací pro osoby odpovědné za politická rozhodnutí podílející se na strategiích a praxi VDO/VLP na všech úrovních.

Rada Evropy

Texty přijaté Výborem ministrů Rady Evropy

(k dispozici na stránkách Výboru ministrů, www.coe.int/cm, v sekci „CM Search“)

1. Doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů o Chartě Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům
2. Doporučení Rec(2002)12 Výboru ministrů o výchově k demokratickému občanství
3. Prohlášení a program o výchově k demokratickému občanství, vycházející z práv a povinností občanů (přijato Výborem ministrů dne 7. května 1999)
4. Doporučení č. R (85) 7 Výboru ministrů členským státům o výuce lidských práv na školách
5. Usnesení (78) 41 o výuce lidských práv

Texty přijaté Parlamentním shromážděním Rady Evropy

(k dispozici na stránkách Parlamentního shromáždění, www.assembly.coe.int, v sekci „Search“)

6. Doporučení č. 1849 (2008) na podporu kultury, demokracie a lidských práv prostřednictvím vzdělávání pedagogických pracovníků
7. Doporučení č. 1682 (2004) o vzdělávání v Evropě
8. Doporučení č. 1401 (1999) o přijetí odpovědnosti za vlastní vzdělávání
9. Doporučení č. 1346 (1997) k výchově k lidským právům Ostatní dokumenty Rady Evropy (k dispozici na stránkách Rady Evropy, www.coe.int, v sekci „Our Files“)
10. Závěry z hodnoticí konference Evropského roku občanství prostřednictvím vzdělávání 2005 (Sinaia, duben 2006), Ad hoc výbor odborníků pro evropský rok občanství prostřednictvím vzdělávání (CAHCIT)
11. Prohlášení z třetího summitu hlav států a předsedů vlád členských států Rady Evropy (Varšava, květen 2005)
12. Akční plán přijatý na třetím summitu hlav států a předsedů vlád členských států Rady Evropy (Varšava, květen 2005)
13. Závěrečné prohlášení 7. konference evropských ministrů mládeže (Budapešť, září 2005)
14. Usnesení o výsledcích a závěrech dokončených projektů realizovaných v rámci střednědobého programu v letech 1997–2000, Stálá konference evropských ministrů školství (Krakov, říjen 2000)

Jiné instituce

(všechny stránky navštívené v červenci 2010)

Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva (UN OHCHR), *Akční plán, Světový program výchovy k lidským právům, první fáze (Plan of Action, World Programme for Human Rights Education, First Phase)*, 2006, www.unesco.org

UNESCO, *Zpráva generálního ředitele o dekádě Spojených národů týkající se výchovy k udržitelnému rozvoji: mezinárodní realizační schéma a podíl organizace UNESCO na realizaci dekády (Report by the Director-General on the United Nations decade of education for sustainable development: international implementation scheme and UNESCO's contribution to the implementation of the decade)*, 2005, www.unesco.org

Generální shromáždění OSN, *Zpráva vysokého komisaře OSN pro lidská práva o realizaci akčního plánu pro dekádu OSN týkající se výchovy k lidským právům (Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the implementation of the Plan of Action for the United Nations Decade for Human Rights Education)*, 1996, www.un.org

UNESCO, *Prohlášení a integrovaný akční rámec výchovy k míru, lidským právům a demokracii (Declaration and Integrated Framework of Action on Education for Peace, Human Rights and Democracy)*, 1995, www.unesco.org

Generální shromáždění OSN, Světová konference o lidských právech, *Vídeňská deklarace a Akční program*, 1993, www.un.org

UNESCO, *Doporučení týkající se výchovy k mezinárodnímu porozumění, spolupráci a míru a výchovy související s lidskými právy a základními svobodami*, 1974, www.unesco.org

Jiné nástroje VDO/VLP Rady Evropy

Tento strategický nástroj je jedním ze série nástrojů publikovaných Radou Evropy k podpoře výchovy k občanství a lidským právům. Tyto nástroje tvoří balíček VDO/VLP – sbírku praktických manuálů a návodů pro tuto oblast. Každý z nástrojů je určen pro různé cílové publikum zabývající se VDO/VLP a věnuje se konkrétním aspektům. Mezi nástroje tvořící balíček VDO/VLP patří:

- *Strategická podpora určená osobám odpovědným za politická rozhodnutí – Strategický nástroj pro VDO/VLP (Strategic support for decision makers – Policy tool for EDC/HRE)* (nástroj 1, 2010)¹⁵ nabízí strategickou podporu osobám podílejícím se na politických rozhodnutích a pobízí k efektivnějšímu formování strategie VDO/VLP, v členských státech i mezi nimi a v mezinárodních organizacích. Tento nástroj vysvětluje VDO/VLP a jeho význam v rámci tvorby strategie v různých stádiích vzdělávání a odborného výcviku od obecného vzdělávání přes odborný výcvik a vyšší vzdělávání až po vzdělávání dospělých. Vytýčuje cyklus strategie VDO/VLP zahrnující tvorbu, zavádění a kontrolu a udržitelnost strategie.
- *Demokratická správa škol* (nástroj 2, 2007)¹⁶ popisuje význam celoškolského přístupu k demokracii a lidským právům. Zahrnuje velkou řadu opatření, jako je zavedení a podpora participačního procesu rozhodování, prosazování interaktivní metodika výuky a rozvíjení kultury vlastnictví a inkluze. Nástroj poskytuje rady a návody, určené zejména ředitelům škol a učitelům, ale také zájemcům o toto téma.
- *Jak mohou všichni učitelé podpořit výchovu k občanství a lidským právům: rámec pro rozvoj kompetencí* (nástroj 3, 2009)¹⁷ popisuje klíčové kompetence, které pedagogové potřebují k uvádění demokratického občanství a lidských práv do vyučovací praxe ve škole i v širší komunitě. Nástroj je určen všem učitelům – nejen odborníkům, ale i učitelům všech předmětů – a odborníkům na vzdělávání učitelů působícím na vysokých školách a jiných zařízeních, a to jak v rámci přípravy na výkon povolání, tak i v průběhu pedagogické praxe.
- *Nástroj pro zajištění kvality výchovy k demokratickému občanství na školách* (nástroj 4, 2005)¹⁸ představuje a kriticky hodnotí model partnerství VDO/VLP. Efektivní reakce na složité vzájemně propojené problémy vyžaduje pochopení celého sociálního prostředí. Znamená aktivní účast mnoha partnerů, často z různých organizací a skupin. Příručka poskytuje zdůvodnění sociálních partnerství a vykresluje jejich základní rysy. Zkoumá mechanismus fungování partnerství VDO/VLP – jak vznikají a jak fungují. A nakonec zkoumá partnerství v praxi.
- *Partnerská spolupráce škol, komunit a univerzít vedoucí k udržitelné demokracii: Výchova k demokratickému občanství v Evropě a ve Spojených státech* (nástroj 5)¹⁹ představuje a kriticky hodnotí model partnerství VDO/VLP. Efektivní reakce na složité vzájemně propojené problémy vyžaduje pochopení celého sociálního prostředí. Znamená aktivní účast mnoha partnerů, často z různých organizací a skupin. Příručka poskytuje zdůvodnění sociálních partnerství a vykresluje jejich základní rysy. Zkoumá mechanismus fungování partnerství VDO/VLP – jak vznikají a jak fungují. A nakonec zkoumá partnerství v praxi.

Většina nástrojů je doplněna dalšími pomocnými materiály. Balíček VDO/VLP je stále „v procesu vývoje“. Bude i nadále rozvíjen a doplňován se zohledněním aktuálního vývoje v této oblasti, zpětné vazby od cílového publika a výsledků současných i budoucích pilotních projektů. Další informace o balíčce naleznete na adrese: www.coe.int/edc.

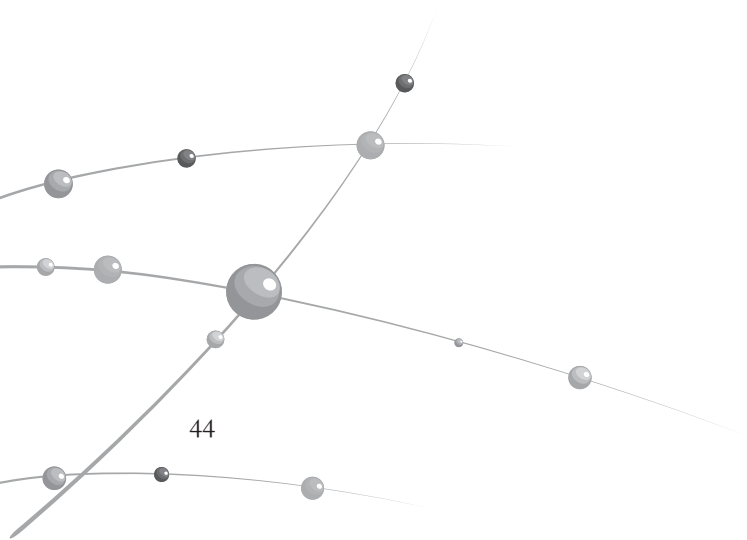
15 Aktuální publikace.

16 Backman, E. a Trafford, B. (2006), *Democratic governance of schools*. Štrasburk: Rada Evropy.

17 Brett, P., Mompoin-Gaillard, P. a Salema M. H. (2009), *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences*. Štrasburk: Rada Evropy.

18 Birzea, C. et al. (2005) *Tool for quality assurance of education for democratic citizenship in schools*. UNESCO, Rada Evropy a Centrum pro evropská politická studia (CEPS).

19 Hartley, M. a Huddleston, T. (2010), *School-community-university partnerships for a sustainable democracy: education for democratic citizenship in Europe and the United States*. Štrasburk: Rada Evropy.

Doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů členským státům o Chartě Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům

(přijato Výborem ministrů dne 11. května 2010 na 120. zasedání)

Výbor ministrů v souladu s ustanovením článku 15.b Stanov Rady Evropy,

s přihlédnutím k cíli Rady Evropy, jímž je prosazovat lidská práva, demokracii a právní stát;

pevně přesvědčen, že výchova a školení sehrávají ústřední roli v naplňování tohoto cíle;

s ohledem na právo na vzdělání přiznané mezinárodním právem, a zejména Evropskou úmluvou o lidských právech (ETS č. 5), Všeobecnou deklarací lidských práv, Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní úmluvou o právech dítěte;

s odvoláním na to, že Světová konference o lidských právech, která se konala ve Vídni v roce 1993, vyzvala státy, aby zahrnuly lidská práva, demokracii a právní stát mezi školní předměty všech vzdělávacích institucí ve formálním i neformálním vzdělávání;

s ohledem na rozhodnutí přijaté na druhém summitu hlav států a předsedů vlád členských států Rady Evropy (1997) spustit iniciativu výchovy k demokratickému občanství s úmyslem podporovat povědomí občanů o jejich právech a povinnostech v demokratické společnosti;

s odvoláním na Doporučení Rec(2002)12 Výboru ministrů o výchově k demokratickému občanství a s úmyslem na tomto doporučení stavět;

s přihlédnutím k Doporučení Rec(2003)8 Výboru ministrů o prosazování a uznávání neformálního vzdělávání mladých lidí a k Doporučení Rec(2004)4 o Evropské úmluvě o lidských právech v rámci vysokoškolského vzdělávání a odborné přípravy;

s přihlédnutím k Doporučení Parlamentního shromáždění 1682 (2004) požadujícímu přijetí evropské rámcové úmluvy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům;

v reakci na výzvu 7. konference evropských ministrů mládeže, která se konala v Budapešti v roce 2005, požadující rámcový strategický dokument o výchově k demokratickému občanství a výchově k lidským právům;

ve snaze přispět k naplnění cílů Světového programu OSN pro výchovu k lidským právům přijatého Valným shromážděním OSN v roce 2005, jehož regionálním partnerem v Evropě je Rada Evropy;

ve snaze stavět na zkušenostech Evropského roku občanství prostřednictvím vzdělávání 2005, během něhož státy a nevládní organizace předložily nespočet příkladů dobré praxe v oblasti výchovy k demokratickému občanství a k lidským právům, a tuto dobrou praxi konsolidovat, kodifikovat a šířit po celé Evropě;

s přihlédnutím k tomu, že členské státy odpovídají za organizaci a náplň svých vzdělávacích systémů;

uznává klíčovou roli nevládních organizací a organizací mládeže v této oblasti vzdělávání a ve snaze je silně podporovat,

doporučuje, aby vlády členských států:

- přijaly opatření vycházející z Charty Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům, která tvoří přílohu k tomuto doporučení;
- zajistily, aby byla tato Charta doručena všem úřadům odpovědným za vzdělávání a mládež v jejich zemi;

pověřuje generálního tajemníka, aby toto doporučení předložil:

- vládám ostatních států – signatářů Evropské kulturní úmluvy (ETS č. 18), které nejsou členskými státy Rady Evropy;
- mezinárodním organizacím.

Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům

Přijata v rámci doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů

Sekce I – Obecná ustanovení

1. Rozsah

Tato charta se zabývá výchovou k demokratickému občanství a výchovou k lidským právům, jak jsou definovány v odstavci 2. Explicitně se nevěnuje souvisejícím oblastem, jako interkulturní výchově, výchově k rovnosti, výchově k udržitelnému rozvoji a mírové výchově, s výjimkou situací, kdy se prolínají a vzájemně na sebe působí s výchovou k demokratickému občanství a výchovou k lidským právům.

2. Definice

Pro účely této charty:

- a. „Výchova k demokratickému občanství“ znamená vzdělávání, školení, šíření povědomí, informování, praktiky a aktivity, jež studujícím poskytují znalosti, dovednosti a porozumění a rozvíjejí jejich postoje a chování tak, aby byli schopni uplatňovat a hájit svá demokratická práva a povinnosti ve společnosti, cítit rozmanitost a sehrávat aktivní úlohu v demokratickém životě, s ohledem na prosazování a ochranu demokracie a právního státu.
- b. „Výchova k lidským právům“ znamená vzdělávání, školení, šíření povědomí, informování, postupy a aktivity, jež studujícím poskytují znalosti, dovednosti a porozumění a rozvíjejí jejich postoje a chování tak, aby byli schopni přispívat k budování a obraně všeobecné kultury lidských práv ve společnosti s ohledem na prosazování a ochranu lidských práv a základních svobod.
- c. „Formální vzdělávání“ znamená strukturovaný vzdělávací a školicí systém, který probíhá od předškolní výchovy přes základní a střední až po vysokoškolské vzdělání. Zpravidla se odehrává ve všeobecných nebo profesních vzdělávacích institucích a zakončuje se vysvědčením.
- d. „Neformální vzdělávání“ znamená jakýkoliv plánovaný vzdělávací program, sestavený za účelem zdokonalovat soubor dovedností a kompetencí mimo formální vzdělávací prostředí.
- e. „Informální vzdělávání“ znamená celoživotní proces, při němž si každý jednotlivec osvojuje postoje, hodnoty, dovednosti a znalosti ze vzdělávacích vlivů a zdrojů ve svém vlastním okolí a z každodenní zkušenosti (rodina, vrstevníci, sousedé, lidé, které potkává, knihovna, hromadné sdělovací prostředky, pracoviště, hra atd.).

3. Vztah mezi výchovou k demokratickému občanství a výchovou k lidským právům

Výchova k demokratickému občanství a výchova k lidským právům jsou dvě vzájemně propojené a doplňující se oblasti. Spíše než cíli a postupy se liší svým zaměřením a rozsahem. Výchova k demokratickému občanství se zaměřuje především na demokratická práva a povinnosti a aktivní účast ve vztahu k občanské, politické, sociální, ekonomické, právní a kulturní sféře společnosti, zatímco výchova k lidským právům se zabývá širším spektrem lidských práv a základních svobod ve vztahu ke všem aspektům lidského života.

4. Ústavní struktury a priority členských států

Je nutno uplatňovat níže uvedené cíle, zásady a politiky:

- a. s náležitým respektem k ústavním strukturám každého členského státu užívat prostředky odpovídající těmto strukturám;
- b. respektovat priority a potřeby každého členského státu.

Sekce II – Cíle a zásady

5. Cíle a zásady

Při utváření svých politik, legislativy a praxe by se členské státy měly řídit následujícími cíli a zásadami.

- a. Cíl poskytnout každému člověku na území daného státu příležitost k výchově k demokratickému občanství a výchově k lidským právům.
- b. V případě výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům je učení celoživotní proces. Účinné učení v této oblasti zahrnuje velkou řadu zainteresovaných subjektů včetně politiků, odborných pracovníků ve školství, studujících, rodičů, vzdělávacích institucí, školských úřadů, státních zaměstnanců, nevládních organizací, organizací mládeže, médií a široké veřejnosti.
- c. Všechny prostředky vzdělávání a školení, ať formální, neformální nebo informální, hrají ve vzdělávacím procesu svou úlohu a váhu při prosazování jeho zásad a dosahování jeho cílů.
- d. Nevládní organizace a organizace mládeže mohou významně přispívat k výchově k demokratickému občanství a výchově k lidským právům, zejména v neformálním a informálním vzdělávání. Aby mohly takto přispívat, potřebují příležitosti a podporu.
- e. Postupy a aktivity při vyučování a učení se by se měly řídit hodnotami a zásadami demokratických a lidských práv a rozvíjet je; zejména správa vzdělávacích institucí, včetně škol, by měla reflektovat a prosazovat hodnoty lidských práv, a podporovat rozdělování pravomocí a aktivní participaci studujících, vzdělávacích pracovníků a dalších zainteresovaných subjektů.
- f. Zásadně důležitým prvkem veškeré výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům je prosazování sociální soudržnosti a mezikulturního dialogu a oceňování diverzity a rovnosti včetně rovnosti pohlaví; z tohoto důvodu je zásadně důležité rozvíjet znalosti a sociální dovednosti a porozumění, jež omezují konflikty, posilují uvědomění si a pochopení rozdílů mezi náboženskými a etnickými skupinami, budují vzájemný respekt k lidské důstojnosti a sdíleným hodnotám, podněcují dialog a prosazují nenásilí při řešení problémů a sporů.
- g. Jedním ze základních cílů veškeré výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům není jen poskytnout studujícím znalosti, porozumění a dovednosti, ale také docílit toho, aby byli připraveni k aktivnímu jednání ve společnosti ve smyslu obrany a prosazování lidských práv, demokracie a právního státu.
- h. Životně důležitou součástí výuky a udržitelnosti účinné výchovy v této oblasti je průběžné školení a rozvoj odborníků ve vzdělávání, vedoucích mládežnických organizací a samotných školitelů v zásadách a praxi výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům. Tomu musí odpovídat i příprava školení a zdroje.

- i. Je třeba podněcovat partnerství a spolupráci mezi velkou řadou zainteresovaných subjektů, které se účastní výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům na státní, regionální i místní úrovni, včetně politiků, odborných pracovníků ve školství, studujících, rodičů, vzdělávacích institucí, nevládních organizací, organizací mládeže, médií a široké veřejnosti, aby byl co nejlépe využit jejich přínos.
- j. Vzhledem k mezinárodní povaze hodnot a závazků lidských práv a obecných principů, na nichž stojí demokracie a právní stát, je důležité, aby členské státy pěstovaly a podněcovaly mezinárodní a regionální spolupráci v aktivitách, jimiž se zabývá tato Charta, a aby si uvědomovaly a vyměňovaly dobrou praxi.
- k. Vzhledem k mezinárodní povaze hodnot a závazků lidských práv a obecných principů, na nichž stojí demokracie a právní stát, je důležité, aby členské státy pěstovaly a podněcovaly mezinárodní a regionální spolupráci v aktivitách, jimiž se zabývá tato Charta, a aby si uvědomovaly a vyměňovaly dobrou praxi.

Sekce III – Politiky

6. Formální všeobecné a profesní vzdělávání

Členské státy by měly začlenit výchovu k demokratickému občanství a výchovu k lidským právům do osnov formálního vzdělávání na předškolní, základní a středoškolské úrovni stejně jako do všeobecného a profesního vzdělávání a školení. Členské státy by také měly výchovu k demokratickému občanství a výchovu k lidským právům v těchto osnovách nadále podporovat, revidovat a aktualizovat, aby byla zajištěna jejich relevance a udržitelnost.

7. Vyšší vzdělávání

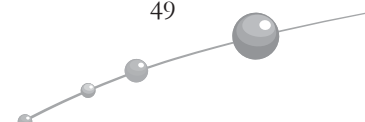
Členské státy by měly s příslušným respektem k zásadě akademické svobody prosazovat začlenění výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům do institucí vyššího vzdělávání, zejména pro budoucí odborné pracovníky ve školství.

8. Demokratická správa

Členské státy by měly prosazovat demokratickou správu ve všech vzdělávacích institucích coby žádoucí a prospěšnou metodu správy jako takovou a zároveň jako o praktický prostředek učení a poznávání demokracie a respektu k lidským právům. Měly by vhodnými prostředky podněcovat a umožňovat aktivní participaci studujících, odborných pracovníků ve školství a zainteresovaných jednotlivců včetně rodičů na správě vzdělávacích institucí.

9. Školení

Členské státy by měly poskytovat učitelům, dalším školským pracovníkům, vedoucím mládeže a školitelům nezbytné úvodní i průběžné školení a rozvoj týkající se výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům. Tímto způsobem by měla být zajištěna důkladná znalost cílů a zásad VDO/VLP i vhodných vyučovacích a osvojovacích metod a rovněž klíčových dovedností potřebných pro tuto vzdělávací oblast a porozumění jim.

10. Úloha nevládních organizací, organizací mládeže a dalších zainteresovaných subjektů

Členské státy by měly podporovat úlohu nevládních organizací a organizací mládeže při výchově k demokratickému občanství a výchově k lidským právům, zejména v neformálním vzdělávání. Měly by tyto organizace a jejich aktivity uznávat jako cennou součást vzdělávacího systému, poskytovat jim veškerou možnou podporu, kterou potřebují, a plně využívat odborných znalostí, jimiž mohou přispět ke všem formám vzdělávání. Členské státy by též měly prosazovat a propagovat výchovu k demokratickému občanství a výchovu k lidským právům směrem k jiným zainteresovaným subjektům, zejména médiím a široké veřejnosti, aby se maximalizoval jejich možný přínos této oblasti.

11. Hodnoticí kritéria

Členské státy by si měly vytvořit kritéria pro hodnocení účinnosti programů výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům. Zpětná vazba od studujících by měla být integrální součástí všech těchto hodnocení.

12. Výzkum

Členské státy by měly iniciovat a podporovat výzkum výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům, který by mapoval současnou situaci v oblasti a poskytoval zainteresovaným subjektům včetně politiků, vzdělávacích institucí, vedení škol, učitelů, studujících, nevládních organizací a organizací mládeže srovnávací informace, jež by jim pomohly měřit a zvyšovat efektivitu a účinnost a zdokonalovat jejich praxi. Tento výzkum by měl mimo jiné zahrnovat výzkum osnov, inovativních praktik, vyučovacích metod a rozvoje hodnoticích systémů včetně hodnoticích kritérií a ukazatelů. Členské státy by se měly o výsledky svého výzkumu dělit s dalšími členskými státy a zainteresovanými subjekty, pokud je to na místě.

13. Dovednosti k prosazování sociální soudržnosti, oceňování diverzity a nakládání s rozdíly a konflikty

Ve všech oblastech vzdělávání by měly členské státy prosazovat postoje a vyučovací metody, jejichž cílem je učit se společně žít v demokratické a multikulturní společnosti a umožňovat studujícím získávat znalosti a dovednosti potřebné k prosazování sociální soudržnosti, oceňování rozmanitosti a rovnosti, uvědomování si rozdílů – zejména mezi jednotlivými náboženskými a etnickými skupinami, k urovnávání sporů a konfliktů nenásilným způsobem se vzájemným respektem k právům jednotlivých stran a zároveň k boji proti všem formám diskriminace a násilí, zejména šikaně a pronásledování.

Sekce IV – Hodnocení a spolupráce

14. Hodnocení a revize

Členské státy by měly pravidelně hodnotit strategie a politiky, ke kterým se zavázaly vzhledem k této Chartě, a tyto strategie a politiky podle potřeby přizpůsobovat. Mohou tak činit ve spolupráci s jinými členskými státy, například na regionální bázi. Každý členský stát rovněž může žádat pomoc od Rady Evropy.

15. Spolupráce při následných aktivitách

Členské státy by měly při každé vhodné příležitosti spolupracovat navzájem i prostřednictvím Rady Evropy při sledování cílů a zásad této charty tak, že budou:

- a. sledovat vytyčená témata společného zájmu a priorit;
- b. podporovat multikulturní a přeshraniční aktivity, včetně existující sítě koordinátorů výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům;
- c. vyměňovat si, rozvíjet, kodifikovat dobrou praxi a zajišťovat její šíření;
- d. informovat všechny zainteresované subjekty včetně veřejnosti o cílech a zavádění Charty;
- e. podporovat evropské sítě nevládních organizací, organizací mládeže a odborných pracovníků ve školství a spolupráci mezi nimi.

16. Mezinárodní spolupráce

Členské státy by měly sdílet výsledky své práce týkající se výchovy k demokratickému občanství a výchovy k lidským právům v rámci Rady Evropy s dalšími mezinárodními organizacemi.

Důvodová zpráva

I. Původ, kořeny a historie jednání

1. Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům přijatá v rámci doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2010)7 („Charta“) představuje důležitý krok v práci Rady Evropy v této oblasti.

Podnětem k zahájení této práce byl druhý summit hlav států a předsedů vlád členských zemí Rady Evropy, který se konal v Štrasburku ve dnech 10. a 11. října 1997, kdy se hlavy států a předsedové vlád členských zemí rozhodli:

„zahájit iniciativu výchovy k demokratickému občanství s úmyslem podporovat povědomí občanů o jejich právech a povinnostech v demokratické společnosti“²⁰; (Závěrečné prohlášení z druhého summitu hlav států a předsedů vlád členských států Rady Evropy)

Toto rozhodnutí je odrazem rostoucího povědomí o roli výchovy a vzdělávání v prosazování klíčových hodnot Rady Evropy – demokracie, lidských práv a právního státu, a v předcházení porušování lidských práv. Obecněji řečeno, na výchovu a vzdělávání se začalo nahlížet jako na obranný mechanismus v boji proti nárůstu násilí, rasismu, extrémismu, xenofobie, diskriminaci a nesnášenlivosti. Zároveň bylo dosaženo obecného závěru, že vzdělávání významně přispívá k sociální soudržnosti a sociální spravedlnosti. Rozhodnutí druhého summitu poskytlo organizaci mandát k vytvoření řady programů spolupráce v oblasti výchovy k občanství a lidským právům, a to jak na poli formálního, tak neformálního vzdělávání.

2. Prohlášení druhého summitu bylo na politické úrovni uvedeno do praxe přípravou deklarace a akčního programu výchovy k demokratickému občanství přijatému na setkání Výboru ministrů v Budapešti dne 7. května 1999. Na operativní úrovni, během první fáze projektu od roku 1997 do roku 2000, různé sektory Rady Evropy spolupracovaly na zkoumání definic, základních koncepcí, metod, postupů a materiálů a na podpoře projektů na nejnižší úrovni („místa rozvoje občanství“). V říjnu 2000 byly výsledky první fáze projektu schváleny na setkání ministrů školství v Krakově. Výsledky potvrdily, že by měl projekt pokračovat, a vyzvaly Výbor ministrů k přijetí doporučení v této oblasti.

20 launch an initiative for education for democratic citizenship with a view to promoting citizens' awareness of their rights and responsibilities in a democratic society

3. Druhá fáze tohoto projektu, která trvala od roku 2001 do roku 2004, byla svědkem rozvoje strategií, vybudování sítě koordinátorů členských států pro výchovu k demokratickému občanství a příprav na Evropský rok občanství prostřednictvím vzdělávání („Rok občanství“), který se měl konat v roce 2005. Během této druhé fáze došlo také k výraznému posunu v rámci přijetí doporučení Rec(2002)12 členskými státy o výchově k demokratickému občanství Výborem ministrů v říjnu 2002, v reakci na výše uvedený požadavek ministrů školství.
4. Rok občanství proběhl úspěšně v roce 2005, kdy zaznamenal také další výrazný nárůst povědomí o významu výchovy k demokratickému občanství napříč členskými státy, spolu s nárůstem počtu zemí, v nichž taková forma výchovy tvořila součást osnov a součást programů celoživotního vzdělávání. Rok občanství a hodnotící konference, která se na závěr tohoto roku konala v rumunském městě Sinaia, poskytly příležitost pro země a nevládní organizace ke sdílení řady příkladů dobré praxe v této oblasti.
5. Zatímco vývoj strategií a praxe, který byl v členských státech patrný během Roku občanství, svědčil o tom, že státy reagují na doporučení obsažená v Doporučení Rec(2002)12, již od samotného počátku se začalo ozývat volání po rozsáhlejší rámecovém strategickém dokumentu v této oblasti, který by potenciálně mohl mít závaznou formu. V říjnu 2004 vydalo Parlamentní shromáždění doporučení Výboru ministrů k sepsání evropské rámcové úmluvy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům (Doporučení shromáždění 1682(2004) o výchově v Evropě). V prosinci 2004 byla ministry odpovědnými za kulturu, školství, mládež a sport ze signatářských zemí Evropské kulturní úmluvy (ETS č. 18) schválena vratislavská deklarace o 50 letech spolupráce v oblasti kultury, která uvádí, že „Rada Evropy by měla posílit svou roli jakožto centrum mimořádné kvality pro strategie, které se podílejí na rozšiřování vědomostí, schopností a postojů k životu v demokratických společnostech... Za tímto účelem by měla být pozornost věnována stanovení evropských norem prostřednictvím vhodných schválených mechanismů...“²¹ Na třetím summitu hlav států a předsedů vlád členských zemí Rady Evropy, který se konal v květnu 2005 ve Varšavě, hlavy států a předsedové vlád požadovali „zvýšené úsilí Rady Evropy v oblasti vzdělávání zaměřené na zajištění přístupu ke vzdělávání pro všechny mladé lidi v celé Evropě, což povede ke zvýšení kvality vzdělávání a prosazování *mimo jiné* i komplexní výchovy k lidským právům“. Na 22. zasedání Stálé konference evropských ministrů školství (Istanbul, květen 2007) poukázal prezident Stálé konference ministrů školství a kulturních záležitostí *spolkových zemí* Německa na to, že Německo nemá zvláštní zájem na přípravě rámcového strategického dokumentu o výchově k demokratickému občanství/lidským právům (VDO/VLP), protože situace v členských zemích se radikálně liší. Zástupci Německa si však velmi dobře uvědomovali, že řada zemí potřebuje pomoc Rady Evropy, a proto věřili, že se najde kompromis přijatelný pro všechny.
6. Zároveň došlo k určitému vývoji v oblasti politiky mládeže. V roce 2000 byl spuštěn program výchovy mládeže k lidským právům (The Human Rights Education Youth Programme) s cílem „začlenit výchovu k lidským právům do mládežnické politiky a do běžné praxe práce s mládeží“²². Na sedmé konferenci evropských ministrů mládeže tito ministři vyzvali Radu Evropy, aby připravila návrh doporučení výboru ministrů členskými státy o výchově k lidským právům společně s mladými lidmi, kam by začlenila především ustanovení o posílení evropské spolupráce na poli předcházení porušování práv a kde by vycházela ze zkušeností programu mládeže Rady Evropy o výchově k lidským právům (Council of Europe Human Rights Education Youth Programme). Výbor ministrů ve svém Usnesení (2008) 23 o politice mládeže Rady Evropy ještě více posílil ústřední roli výchovy k lidským právům v politice mládeže a označil lidská práva a demokracii za prioritu mládežnické politiky, „usilujíc o to, aby si mladí lidé mohli uplatňovat svá práva a lidskou důstojnost v plném rozsahu a podněcujíc jejich odhodlání v této oblasti“.

21 the Council of Europe should strengthen its role as a centre of excellence for policies to equip people with the knowledge, skills and attitudes for life in democratic societies ... To this end, consideration should be given to the setting of European standards by means of appropriate conventional mechanisms ...

22 „mainstream human rights education in youth policy and youth work practice“

7. Dalším významným a společným politickým vývojovým prvkem v Radě Evropy byl nárůst zájmu o dialog mezi kulturami. V členských státech toto téma neustále nabývá na významu a v současné době patří mezi tradiční oblasti priority Rady Evropy. Význam výchovy k demokratickému občanství a lidským právům pro prosazování mezikulturního dialogu byl uznán především v „Bílé knize o dialogu mezi kulturami“, která vznikla v roce 2008.²³
8. Vývoj v ostatních zemích světa vykazoval stejný trend, zejména v Organizaci spojených národů (OSN). Světový program pro výchovu k lidským právům schválený generálním shromážděním OSN 10. prosince 2004 stanovil ambiciózní cíle posilování a rozvoje výchovy k lidským právům, která by v první fázi měla probíhat na základních a středních školách na úrovni členských států. Rada Evropy pomáhá OSN s realizací Světového programu OSN pro výchovu k lidským právům v Evropě v rámci formální dohody.
9. Řídicí výbor Rady Evropy pro vzdělávání (CDED) v reakci na tento poslední vývoj schválil program Rady týkající se aktivit VDO/VLP pro třetí fázi projektu (2006–2009) a připravil tým půdu pro vypracování „studie o proveditelnosti zdrojového rámce pro výchovu k demokratickému občanství/lidským právům (vhodných dohodnutých mechanismů)“. Zadávací podmínky pro tuto studii vyžadovaly, aby byla zohledněna potřeba vzniku evropského rámcového strategického dokumentu v této oblasti; aby vznikl přehled stávajících rámcových dokumentů a mechanismů v rámci Rady Evropy a jiných mezinárodních organizací, který by odhalil mezery a nedostatky; aby byla vypracována doporučení pro přidanou hodnotu, kterou by potenciální nový rámcový dokument mohl přinést; a aby byl určen rozsah a možné formy a obsah takového dokumentu.
10. Přípravou studie proveditelnosti byl pověřen odborník, za asistence neformální skupiny odborníků z několika zemí, mezi něž patří specialisté v oboru školství a zástupci organizací mládeže. Studie byla předložena v dubnu 2007.
11. Ve studii byl výraz „rámcový strategický dokument“ definován jako mezinárodní dokument (závazný či nezávazný) adresovaný státům a obsahující schválené normy a strategie, které je nutno dodržovat v oblasti VDO/VLP. Studie hodnotí kořeny práce Rady Evropy v oboru výchovy k demokratickému občanství, které vychází z hlavního poslání Rady prosazovat lidská práva, demokracii a právní stát. Ve studii se uvádí, že neměnnou praxí Rady Evropy v každé oblasti společného zájmu a aktivity ze strany členských států (lidská práva, národnostní menšiny, sociální politika, boj proti terorismu atd.) nadále zůstává vytvoření rámcových strategických dokumentů v různých formách, které představují hlavní předmět a podnět pro akci na úrovni členských států a způsob šíření dobré praxe a zvyšování standardu po celé Evropě. Studie se zabývá také hodnocením stávajících dokumentů, zjišťováním mezer a nedostatků a hodnoty, kterou by měl nový nástroj přinést. Zkoumá možné formy nového nástroje, závazné i nezávazné, jeho eventuální rozsah a obsah.
12. V závěru studie doporučuje rozhodnout o přechodu k jednání o formě a obsahu nového rámcového strategického dokumentu v této oblasti.
13. V období 2007–2008 byla studie poprvé předložena ad hoc poradenské skupině o výchově k demokratickému občanství a lidským právům a poté několika dalším orgánům Rady Evropy, které je všechny prostudovaly a okomentovaly: Řídicí výbor o lidských právech (CDDH), Společná rada mládeže (JCY), Řídicí výbor pro vyšší vzdělávání (CDESR), Úřad řídicího výboru pro vzdělávání (CDED) a nakonec, v březnu 2008, také plenární zasedání CDED. Veškeré oslovené orgány vypracovaly písemné posudky, které předložily CDED jakožto orgánu s primární odpovědností za vzdělávání. Osloveni byli také koordinátoři členských států pro oblast VDO/VLP, kteří předložili své posudky CDED.

23 „White Paper on Intercultural Dialogue: Living together as equals in dignity“ (Bílá kniha o dialogu mezi kulturami: soužití ve vzájemné úctě) uvedena ministry zahraničních věcí 47 členských států Rady Evropy na 118. zasedání ministrů (Štrasburk, 6.–7. května 2008).

14. Během tohoto období vznikly určité trendy v názorech. Analýza aktuální situace a mezer a nedostatků stávajících rámcových strategických dokumentů obsažená ve studii politického a právního pozadí byla obecně sdílěna. Stejně tak i závěr, že nový dokument by mohl přinést významnou přidanou hodnotu. Co se týče obsahu takového dokumentu, bylo dosaženo obecné shody ohledně jeho rozsahu a potřeby jasného definování klíčových výrazů a nutnosti začlenit kapitoly stanovující cíle, zásady a strategie, jejichž přesný obsah by vyžadoval pozdější rozsáhlou diskusi. Menší shoda panovala ohledně návrhu externího monitorovacího mechanismu s požadavkem, aby státy předkládaly k posouzení pravidelná hlášení o procesu zavádění tohoto nového dokumentu výboru odborníků Rady Evropy, kteří by tato hlášení komentovali a předkládali doporučení. Někteří byli toho názoru, že by to přineslo velké výhody, jiní byli přesvědčeni o tom, že by to vedlo k nežádoucímu zatížení. Pokud jde o formu dokumentu, názory na to, zda má být závazná nebo nezávazná, se také lišily.
15. Na plenárním zasedání CDED jakožto orgánu, který inicioval vypracování této studie, ze dne 10. března 2008, po vyhodnocení všech komentářů ostatních orgánů, byla studie přijata a bylo rozhodnuto „o pokračování debaty o rámcovém strategickém dokumentu prostřednictvím vypracování návrhu dokumentu obsahujícího dvě varianty, jednu závaznou a druhou nezávaznou, s ohledem na práci prováděnou ad hoc poradenskou skupinou o výchově k demokratickému občanství a lidským právům (ED-EDHCR) na tomto nástroji v oblasti klíčových otázek pro osoby odpovědné za politická rozhodnutí“. Několik členů CDED bylo jmenováno do skupiny pracující na návrhu dokumentu a požádalo o jmenování dalších členů s odbornými znalostmi v oblasti vzdělávání a mládeže. Dvě navrhované varianty měly být předloženy v dostatečném předstihu před zasedáním v březnu 2009.
16. Pracovní skupina se sešla třikrát, v červnu, září a v listopadu 2009. Na své první schůzce si členové vyměnili názory na zákonnou formu a obecný tvar a obsah dvou návrhů a rozhodli se požádat autora studie proveditelnosti, aby vypracoval první návrhy obou textů. Na druhé schůzce poprvé hodnotili tyto dva alternativní návrhy a provedli řadu komentářů. Tyto komentáře byly zohledněny v dalších verzích předložených na třetí schůzce, na které se texty znovu upravovaly, a bylo dosaženo kompromisů u téměř všech sporných otázek. Úřadu CDED zbylo tak pro jeho prosincovou schůzi k dořešení pouze několik variant. Úřad tak učinil potřebná rozhodnutí a schválil návrhy, které předal plenárnímu zasedání CDED.
17. Na plenárním zasedání CDED v březnu 2009 byly členům předloženy dva návrhy textu. V samotné podstatě se téměř nelišily, protože potřeby a cíle, které se měly naplnit, byly stejné. Rozdíl se týkal formy a právního účinku, kdy jedna verze měla formu závazné rámcové úmluvy a používala terminologii závazků, kdežto druhá verze byla nezávaznou chartou používající jemnější jazykové formulace („měl by“ místo „je povinen“). Jediný podstatný rozdíl v obsahu se týkal monitorovací části, kdy návrh úmluvy stanovoval mechanismy zahrnující podávání hlášení ze strany států a externího dozoru, i když v jemné podobě, zatímco návrh charty se spoléhal pouze na sebehodnocení ze strany států.
18. V následující debatě se všichni zástupci států shodli na tom, že by měl být schválen nový dokument, a převážná většina upřednostňovala nezávaznou formu charty. Výbor tedy přijal dne 20. března 2009 rozhodnutí, které bylo oficiálně zaznamenáno v následujícím znění:
- „Výbor:
- s uspokojením zaznamenal výsledky práce pracovní skupiny, která připravila rámcový strategický dokument;
 - posoudil dva návrhy předložené skupinou a upřednostnil chartu o VDO/VLP;
 - vyzdvihl užitečnost takové charty pro zajištění udržitelného rozvoje strategií a praxe VDO/VLP v členských státech;
 - sestavil podrobný plán finalizace charty do plenárního zasedání CDED v roce 2010...“²⁴

24 „The committee:

- noted with satisfaction the results of the work of the drafting group which had prepared the framework policy document;
- considered the two proposals put forward by the group and expressed a preference for a charter on EDC/HRE;
- stressed the usefulness of such a charter for ensuring the sustainable development of EDC/HRE policies and practices in the member states;
- drew up a road map for the finalisation of the charter before the 2010 plenary session of the CDED ...“

19. První fází podrobného plánu byla výzva všem delegacím, aby předložily své pozměňovací návrhy k aktuálnímu znění charty do stanoveného termínu. Tyto návrhy měly být posouzeny malou skupinou sestávající ze stávajících a bývalých předsedů CDED s účastí autora studie proveditelnosti; tento proces byl otevřen pro delegace, které navrhly úpravy a chtěly se účastnit tohoto procesu. Skupina se sešla v červnu 2009 a vyhodnotila všechny navržené úpravy, z nichž některé přijala a jiné zase odmítla. V několika málo případech provedla výraznější úpravy, kdy navrženou úpravu použila jako výchozí bod, nebo provedla změny ze své vlastní iniciativy.
20. Úřad CDED se setkal 9. a 10. prosince 2009, aby vyhodnotil text ve znění upraveném na červnovém setkání na základě připomínek právního oddělení Rady Evropy ze dne 4. září 2009. Podstatou těchto připomínek bylo tvrzení, že aby byla dodržena praxe Rady Evropy, musela by se Charta přijmout v rámci doporučení Výboru ministrů. Úřad předložil pozměněný návrh i připomínky právníků na zvláštním setkání CDED, které se konalo 10. a 11. prosince 2009. Zabýval se také prvním návrhem této důvodové zprávy, kterou předložil na plenárním zasedání. Členové CDED byli vyzváni, aby texty připomínkovali a navrhli případné úpravy.
21. Na svém zasedání ve dnech 24. až 26. února 2010 Výbor posoudil finální verzi návrhu doporučení Výboru ministrů členským státům o Chartě Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství (VDO) a výchově k lidským právům (VLP) a související důvodové zprávy. Rozhodl o schválení návrhu doporučení a o jeho předložení Výboru ministrů za účelem jeho přijetí. Výbor posoudil také důvodovou zprávu k návrhu doporučení a rozhodl o jejím předložení Výboru ministrů.

II. Komentář k ustanovením doporučení a Charty

Doporučení: předmluva a formální klauzule

23. Doporučení začíná formálními úvodními větami a v odstavci 1²⁵ uvádí předpis, dle kterého byla Charta přijata, což je předpis, který byl již několikrát použit při schvalování Chart zejména v oblasti sportu. Poté, jak je obvyklé, zbytek předmluvy popisuje okolnosti, které vedly ke schválení Charty členskými státy, a vysvětluje čtenáři její kořeny a cíle. Forma, série odstavců začínající [v anglickém textu] příčestím přítomným, se vyskytuje také v dokumentech, které mají charakter smlouvy, ale není ukazatelem takového charakteru: tato příčestí jsou také normální formou používanou v doporučeních Výboru ministrů, která jsou vždy nezávazná.
24. 2. a 3. odstavec předmluvy uvádí hlavní cíl Rady Evropy, kterým je prosazovat lidská práva, demokracii a právní stát, a také přesvědčení, že vzdělávání sehrává ústřední roli v naplňování tohoto cíle. Na tomto základu stojí celý projekt VDO/VLP od roku 1997 a také Charta jakožto vyjádření závazku členských států vůči tomuto projektu, stejně jako standardy, jichž chtějí dosáhnout.
25. 4. a 5. odstavec předmluvy se ohlíží za právními kořeny práva na vzdělání, a to jak v Evropské úmluvě o lidských právech, tak i v nástrojích OSN, které například vyžadují, aby vzdělávání „posilovalo respektování lidských práv a základních svobod“²⁶ a „umožňovalo lidem efektivně se účastnit dění ve svobodné společnosti“²⁷ (Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech 1996, článek 13(1)), a dále také za vídeňskou deklaraci z roku 1993, která poukázala na význam začlenění tematiky lidských práv do vzdělávacích programů a vyzvala státy, aby tak učinily.

25 Úvodní odstavce ve skutečnosti nejsou označeny čísly, ale v důvodové zprávě je označujeme dle pořadí (1 pro první úvodní odstavec, 2 pro druhý atd.), abychom usnadnili orientaci v textu.

26 „strengthen the respect for human rights and fundamental freedoms“

27 „enable all persons to participate effectively in a free society“

26. 7. – 10. odstavec předmluvy uvádí hlavní politická prohlášení ministrů a doporučení orgánů Rady Evropy, která představovala významná stadia na cestě za schválením Charty. Nejdůležitějším předchůdcem je v mnoha směrech dříve zmiňované Doporučení (2002) 12 Výboru ministrů o výchově k demokratickému občanství, které pokrývá podobnou oblast a má podobné cíle.
27. 27. 11. odstavec předmluvy zasazuje Chartu do globálního kontextu vyjádřením snahy přispět k naplnění cílů Světového programu OSN pro výchovu k lidským právům, které jsou velmi podobné vzhledem k tomu, že Rada Evropy je regionálním partnerem OSN pro tento program v Evropě.
28. 12. odstavec předmluvy se ohlíží za Evropským rokem občanství prostřednictvím vzdělávání, který se konal v roce 2005 a znamenal významný mezník v projektu VDO/VLP; dále vyzdvihuje základní cíle Charty, zejména stavět na dobré praxi v oblasti vzdělávací politiky zavedené v řadě členských států během daného roku, a to kodifikací této praxe a jejím šířením po celé Evropě.
29. 13. odstavec předmluvy poukazuje na prvek vzdělávání, který informuje celý zbytek Charty, jak je specifikováno v odstavci 4, že je to předmět, v němž se systémy v různých členských státech značně liší, a že tyto rozdíly je nutno vždy respektovat. Tyto rozdíly mohou být ústavní, ale mohou také souviset se způsobem organizace vzdělávání. Jednotlivé státy musí uplatňovat všechny strategie a praktiky vymezené v Chartě s ohledem na tyto ústavní a strukturální systémy.
30. 14. odstavec předmluvy uznává klíčovou roli nevládních organizací a organizací mládeže v této oblasti vzdělávání.
- Neformální vzdělávání probíhá na půdě těchto organizací, které zároveň hrají významnou roli ve formálním vzdělávání a na něž v této oblasti spoléhá řada zemí. V tomto odstavci předmluvy je stejně jako v odstavci 10 zdůrazněna hodnota jejich přínosu a potřeby podpory.
31. Poté následují formální závěrečné klauzule doporučení, které jsou operativní spíše než preambulární, a jsou tudíž v oznamovacím způsobu. Výbor doporučuje, aby vlády členských států přijaly opatření na základě příložené Charty a zajistily jejich doručení všem úřadům odpovědným za vzdělávání a mládež v jejich zemi. Nakonec je generální tajemník vyzván k předložení doporučení vládám ostatních států – signatářů Evropské kulturní úmluvy, které nejsou členskými státy Rady Evropy, a mezinárodním organizacím. Odráží to širší mezinárodní charakter posunu směrem k výchově k demokratickému občanství a lidským právům a vyjadřuje touhu, aby tato nová Charta měla vliv jak v rámci Evropy, tak i za jejími hranicemi.

Charta

Název

32. Výraz „charta“ se používá v mezinárodní praxi jak pro závazné nástroje, čehož nejslavnějším příkladem je Charta Spojených národů, tak i nezávazné nástroje, jako je Charta základních práv Evropské unie (jak byla původně schválena v roce 2000: podpisem lisabonské smlouvy (2005) většina zemí Evropské unie (EU) souhlasila s tím, že pro ně bude tato charta závazná, zatímco pro některé členské státy zůstane nezávaznou). V praxi Rady Evropy je tento výraz také dvojznačný: Evropská sociální charta (1961, revidovaná v roce 1996) je závazná, ale Evropská charta participace mladých lidí na místním a regionálním životě (2003) je nezávazná. Název a forma charty byla zvolena s úmyslem vyjádřit touhu po „závažnějším“ dokumentu, než byly již dříve v této oblasti schváleny Radou Evropy, čímž mělo být poukázáno na silnější závazek. Avšak kvůli tomu, že jasným úmyslem členských států bylo přijmout nezávaznou Chartu Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům jakožto dokument mezinárodního veřejného práva, bylo původně schváleno, že

veškeré pochybnosti vyřeší přidání podtitulu „Charta bez statusu úmluvy“. Nicméně po té, co se rozhodlo o přijetí Charty v rámci doporučení, tento podtitul již nebyl potřebný, protože doporučení a vše, co je s nimi spojeno, jsou ze své podstaty nezávazná. Podle toho se tedy rozhodlo, že bude název doprovázen slovy „přijata v rámci doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů“. Pokud, jak tomu často bývá, je Charta publikována bez uvedení schvalujícího doporučení, tato slova jednoznačně označují její nezávazný charakter.

Sekce I – Obecná ustanovení

1. Rozsah

33. Toto ustanovení se zabývá podstatným rozsahem Charty. Jedním z nedostatků vzpomínaných v předchozích nástrojích během posuzování a jednání, která vedla k přijetí Charty, bylo to, že mnohé z těchto nástrojů se zabývaly pouze výchovou k demokratickému občanství nebo pouze výchovou k lidským právům. Proto bylo záměrně rozhodnuto o spojení těchto odlišných, ale velice úzce propojených témat. Tato komplexnost byla považována za jednu ze stránek, která přispěje k přidání hodnotě nového nástroje. Vedlo to k otázce, jak si poradit s několika souvisejícími, ale odlišnými předměty, z nichž čtyři jsou zmíněny v textu. „Interkulturní výchova“ si klade za cíl chránit demokracii a prosazovat lidská práva prostřednictvím rozšiřování vědomostí, kompetencí, schopností a postojů potřebných ke vzájemnému porozumění a respektu v multi-kulturních společnostech. „Výchova k rovnosti“ a „mírová výchova“ nepotřebují vysvětlování. „Výchova k udržitelnému rozvoji“ je, dle zprávy generálního ředitele organizace UNESCO ze srpna 2005, „součást přípravy na odpovědné občanství, odhodlanost prosazovat ideály udržitelného světa, světa, který je spravedlivý, poctivý a mírumilovný, v němž jednotlivci pečují o to, aby prostředí přispívalo k mezigenerační rovnosti“²⁸. Cílem Dekády OSN týkající se výchovy k udržitelnému rozvoji (2005–14) je podnítit takové vzdělávání a jeho začlenění do osnov a programů formálního, neformálního a informálního vzdělávání. Výchova k udržitelnému rozvoji je velice podobná VDO/VLP, ale její kořeny jsou v environmentálním hnutí v rámci OSN a její hlavní zaměření je také environmentální. Stejně tak mají všechna uvedená témata specifické zaměření, které je do značné míry pokryto ústřední koncepcí VDO/VLP, ale soustřeďuje se zejména na jednu oblast předmětu. Bylo odsouhlaseno, že tato Charta by se neměla explicitně věnovat těmto souvisejícím tématům, které by v ní měly být zahrnuty pouze v případě, že zasahují do VDO/VLP nebo se vzájemně ovlivňují.

2. Definice

34. I když první fáze projektu pracovala do značné míry na definicích, koncepcích atd., ve stávajících rámcových strategických dokumentech stále ještě scházelo jasné vymezení klíčových výrazů, jako je „výchova k demokratickému občanství“ a „výchova k lidským právům“. Pokud vůbec byly definovány, obvykle byly součástí zdoluhavých popisů toho, co tento výraz obsahuje, spíše než co znamená, jinými slovy nešlo o skutečnou definici, ale o popis. Během diskusí o návrhu nového dokumentu se neobjevil jediný nesouhlasný názor na potřebu jasných a výstižných definic tak, aby všechny osoby odpovědné za politická rozhodnutí a další lidé usilující o pochopení a uplatnění nového dokumentu věděli, co tyto klíčové výrazy znamenají.

35. Dvě klíčové definice obsažené v pododstavcích *a* a *b* vycházely ze stávajících definic: v případě výchovy k demokratickému občanství byla použita definice stanovená v rámci Roku občanství; v případě výchovy k lidským právům byla použita definice používaná kanceláří komisaře OSN pro lidská práva. Po dalším zvážení však byly dále rozšířeny a upraveny tak, aby přesně odpovídaly výrazům „oprávnit“, a proto se liší dle různého zaměření na dovednosti pro život v demokratické společnosti na jedné straně a prosazování a ochranu lidských práv obecně na straně druhé. V obou případech je důraz kladen na výstup takového vzdělávání, kterým nejsou pouze vědomosti, ale také oprávnění vedoucí k příslušné aktivitě.

28 „part of preparing for responsible citizenship, committed to the ideals of a sustainable world, a world that is just, equitable and peaceable, in which individuals care for the environment to contribute to intergenerational equity”

36. Definice v pododstavcích *c*, *d* a *e* vycházejí z definic obsažených v Kompas – manuálu o výchově mladých lidí k lidským právům publikovaném Radou Evropy v roce 2002. Během prací na návrhu byly tyto definice dále rozšířeny a upraveny. Například bylo dohodnuto, že definující charakteristikou formálního vzdělávání je to, že vede k certifikaci, a pro tento účel byl doplněn odpovídající text. Neformální vzdělávání vede k certifikaci mnohem častěji než informální vzdělávání, ale bylo dohodnuto, že tento poněkud komplikovanější bod nebude v textu vysvětlen.

3. Vztah mezi výchovou k demokratickému občanství a výchovou k lidským právům

37. Pokud je autorům návrhu textu Charty známo, důležitý vztah mezi VDO a VLP ještě nikdy nebyl definován. Ve většině dokumentů Rady Evropy týkajících se tohoto průběžně aktualizovaného programu, který byl spuštěn v roce 1997, v nichž se tyto termíny vyskytují, jsou obvykle spojeny jednoduše lomítkem „/“ (VDO/VLP), které samozřejmě tento vztah neobjasňuje. To platí i o zadávacích podmínkách studie proveditelnosti, které vedly ke vzniku komentáře ve studii, že této otázce se již nelze dále vyhýbat a je nutno se jí v nějakém novém nástroji věnovat. Tyto dva výrazy se překrývají, protože práva, která jsou důležitá pro občanství, například právo volit, právo na svobodu slova a na svobodu shromažďování, jsou klasická lidská práva, která spadají jak do oblasti VDO, tak i do oblasti VLP. Existuje však mezi nimi rozdíl, který je vysvětlen v odstavci 3. Jak tento odstavec uvádí, rozdíl spočívá spíše v zaměření a rozsahu než v cílech a praktikách.

4. Ústavní struktury a priority členských států

38. Toto substantivní ustanovení navazuje na úvahy diskutované výše ve vztahu k 13. odstavci předmluvy. Během přípravy návrhu a jednání bylo zjištěno, že členské státy musí dostat větší volnost v rozhodování, pokud jde o prostředky, které využívají k uplatňování ustanovení Charty, protože jejich ústavní struktury a vzdělávací systémy se velice liší – v oblasti vzdělávání mnohem více než ve většině dalších oblastí evropské spolupráce. Například některé vzdělávací systémy jsou vysoce centralizované a jejich osnovy a metodika jsou určovány na úrovni členských států; jiné jsou zase vysoce decentralizované, kde jsou místní úřady a jednotlivé školy v rámci celkových cílů značně autonomní; ve federálních státech leží odpovědnost za vzdělávání na vládě různých států, které tuto federaci tvoří. Proto bylo potřebné vložit písmeno *a*. Písmeno *b* uvádí, jak bylo patrné během celého programu a zejména během Roku občanství, že různé členské státy jsou v oblasti legislativy a praxe týkající se VDO a VLP na značně odlišných úrovních. V některých státech byla tato témata součástí osnov a praxe již řadu let, v jiných jsou na samotném počátku. Takže jejich priority a potřeby se liší, a proto se mohou soustředit na různé části Charty a řešit je v odlišném pořadí.

Sekce II – Cíle a zásady

5. Cíle a zásady

39. Struktura charty je počínaje tímto bodem taková, že několik cílů a zásad je obecně popsáno v odstavci 5, přičemž řada z nich je rozebrána a upřesněna v dalších ustanoveních, která následují v odstavcích 6–16. Rozsah a obecnost ustanovení odstavce 5 však i nadále zůstávají důležité, protože později nejsou rozebrány úplně všechny body, které informují o celkové aktivitě členských států v oblasti VDO/VLP.

40. V úvodní formulaci je důležité slovo „řídít se“: cíle a zásady poskytují návod, který nemá ani předepisovat přesný plán pro strategie, legislativu či praxi, ani není pouhou vedlejší úvahou. Autoři návrhů zvážili další možnosti, a to jak silnější („by měly svou legislativu atd. postavit na následujících cílech a zásadách“), tak i slabší („by měly vzít v úvahu následující cíle a zásady při sestavování...“), ale záměrně zvolili tuto aktuální formulaci.

- a. Tento cíl se odvolává na vídeňskou deklaraci OSN z roku 1993, a to ohledně poskytnutí příležitosti k výchově k demokratickému občanství a výchově k lidským právům, a na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv (článek 1) rozšířením působnosti na každého člověka na území daného státu, nikoliv pouze na jeho občany.
- b. Téma vzdělávání, a to zejména v oblasti občanství a lidských práv, jako celoživotního procesu, je trvale zakotveno v programech Rady Evropy. Seznam subjektů zainteresovaných v tomto procesu je záměrně dlouhý a otevřený („včetně“) a obsahuje všechny typy institucí, nevládních organizací atd.
- c. Tato zásada je připomenutím toho, že pro tento proces je důležitá každá forma vzdělávání, i když státy budou pochopitelně věnovat více prostředků do té formy, kterou mohou nejvíce ovlivnit a financovat, tedy do formálního vzdělávání.
- d. Nepostradatelný přínos nevládních organizací a organizací mládeže byl zdůrazněn již výše v souvislosti se 14. odstavcem předmluvy. Odkaz na „podporu“ je obecný: na podporu nevzniká žádný nárok, finanční ani jiný, ale tato zásada uznává potřebu podpory pro nevládní organizace a organizace mládeže, ať už od státu nebo z jiných zdrojů. Specifický odkaz na organizace mládeže zahrnuje také studentské organizace jakožto významné partnery ve výchově k lidským právům.
- e. Nemá smysl, aby na jedné straně vzdělávací instituce vychovávaly k úctě k demokratickým zásadám a lidským právům a na druhé straně byly provozovány absolutně nedemokratickým způsobem. Potřeba demokratické správy na školách a jiných vzdělávacích institucích je v programu Rady Evropy neustále zdůrazňována. Tato zásada je dále rozebrána v substantivním odstavci 8.
- f. Respektování diversity je další klíčovou zásadou Rady Evropy (viz například mládežnické kampaně „All different, all equal“ (Všichni odlišní, všichni si rovni)) a jedním z hlavních cílů a přínosů VDO/VLP je zvyšování porozumění a zabraňování konfliktům. Příklady odlišných náboženských a etnických skupin lze najít na pozadí budování porozumění a respektu, ale stejná zásada platí i pro další skupiny, mezi nimiž může dojít k nedorozumění a konfliktům.
- g. Stejně jako v definicích VDO a VLP se u této zásady klade důraz na aktivní jednání, nikoliv pouze na získávání vědomostí a dovedností.
- h. Tato zásada se vztahuje na všechna stadia školení, před i během výkonu povolání, jak to objasňuje substantivní odstavec 9. Obzvláště to platí pro sektor nevládních organizací a organizací mládeže, jejichž možnosti získání dobrovolníků a asistentů provádějících školení jsou často velice omezené, dočasné a závisí na podpoře sponzorů.
- i. Cíle partnerství a spolupráce mezi takovým množstvím zainteresovaných subjektů není snadné dosáhnout, zejména pokud některé jejich zájmy zcela jistě povedou ke konfliktu a o omezené zdroje se povede boj. Nicméně spolupráce zainteresovaných subjektů může přinést takové výhody, že stojí za to, aby jí státy věnovaly maximální úsilí.
- j. Charta samotná je výstupem mezinárodní spolupráce mezi 47 členskými státy Rady Evropy – a v oblasti vzdělávání mezi všemi státy, které podepsaly Evropskou kulturní úmluvu – její právní a politické základy spočívají ve spolupráci, tudíž důraz na cíl a zásadu pokračování v takové spolupráci v budoucnu lze očekávat. Kromě vlastní hodnoty může taková spolupráce a sdílení dobré praxe přinést významné praktické výhody, například omezení duplicity, prosazování efektivního spolupůsobení a snižování nákladů.

Sekce III – Politiky

41. Odstavce 6–16 Charty obsahují hlavní operativní ustanovení. Stanovují strategie v konkrétních oblastech, aby mohly být cíle a zásady uvedené v odstavci 5 realizovány v praxi. Strategie jsou stanoveny v obecném smyslu, díky čemuž mají členské státy značnou volnost v jejich uplatňování, přičemž samozřejmě platí i odstavec 4 (viz odstavec 38 výše).

6. Formální všeobecné a profesní vzdělávání

42. Jak bylo uvedeno výše, formální vzdělávání je hlavním předmětem snahy Rady Evropy v této oblasti, avšak nikoliv na úkor ostatních forem vzdělávání, a to proto, že má obvykle významný přínos jako oblast, v níž mohou být státy užitečné a dosahovat výsledků. Toto ustanovení je dobrým příkladem použití ustanovení odstavce 4, protože v některých státech jejich ústavy a struktury umožňují realizovat změny v osnovách přímo, zatímco jinde o to může ústřední vláda pouze požádat jiné orgány, které mají příslušné pravomoci. Ve federálních státech má federální vláda jen stěží nějakou odpovědnost za změny v oblasti vzdělávání. Podobně je tomu i v případě priorit, kdy některé státy tak učinily již dávno, zatímco pro jiné bude tato oblast prioritou. Charta umožňuje svobodu v používání těchto různých metod a přijímání odlišných rozhodnutí. Další oblastí, kde se vyskytují rozdíly, je organizace formálního vzdělávání mezi obecnými a profesními skupinami. Charta usiluje o dosažení takového textu, který lze použít v každém státě tak, aby vyhovoval jeho systému.

43. Autoři návrhu zvažili návrh mezinárodních nevládních organizací o začlenění „kompetencí“ do VDO a VLP na různých úrovních vzdělávání místo začlenění těchto předmětů do školních osnov. Výraz „kompetence“ se stále častěji používá v odborné literatuře a v praxi k popsání skupiny dovedností, znalostí a postojů. Zaměřuje se více na výstupy než na cíle žáků a uvědomuje si složitost těchto výstupů. Pracovní skupina vnímala přitažlivost této moderní terminologie, nicméně dospěla k názoru, že ještě není dostatečně zavedena a pochopena, na rozdíl od „osnov“, které jsou obecně chápány. Avšak cílem tohoto ustanovení je dle definic uvedených v odstavci 2 nepochybně vzdělávání, které by nebylo pouhým poskytováním vědomostí, ale také by rozvíjelo dovednosti a ovlivňovalo postoje za účelem povzbuzení aktivní účasti na společnosti a ochraně lidských práv.

44. Druhá věta zdůrazňuje, že zavedení VDO a VLP do školních osnov není pouze jednorázovou záležitostí: vyžaduje si průběžné vyhodnocování školních osnov, aby se udržela jejich relevance a efektivita výukových metod. To platí pro všechny státy bez ohledu na to, jak dlouho již tyto předměty tvoří součást jejich učebních osnov.

7. Vyšší vzdělávání

45. Rozdíl v oblasti institucí vyššího vzdělávání ve srovnání s nižšími úrovněmi se odráží v úvodních slovech „by měly prosazovat začlenění“ místo „by měly zahrnovat“. Tím je vyjádřena skutečnost, že ve většině států, ne-li ve všech, mají instituce vyššího vzdělávání obecně volnou ruku při přípravě svých učebních osnov. Stejnou myšlenku vyjadřuje i odkaz na akademickou svobodu, která byla hlavním předmětem zájmu Řídícího výboru pro vyšší vzdělávání při posuzování návrhu nového rámcového strategického dokumentu v roce 2007. „Instituce vyššího vzdělávání“ samozřejmě zahrnují mimo jiné i univerzity.

8. Demokratická správa

46. První věta tohoto odstavce zdůrazňuje úzce související výhody demokratické správy ve vzdělávacích institucích: je vlastním přičiněním přínosná a prospěšná jakožto efektivní způsob správy, a především poskytuje žákům příležitost uvést demokracii a úctu k lidským právům do praxe. Druhá věta se týká podněcování aktivní účasti uvedených zainteresovaných subjektů na takové správě „vhodnými prostředky“, např. pomocí informačních materiálů a školení. Mohly by sem také patřit struktury pro smysluplnou a udržitelnou účast studentů na všech úrovních vzdělávání, což je obecně uznáváno jako nejúčinnější způsob praktikování demokratického občanství.

47. Pojem správy („governance“) má v angličtině (což je jazyk, v němž byla Charta projednávána) komplexní význam, a je proto těžké ji do jiných jazyků přeložit jedním slovem. Významem přesahuje pouhé řízení instituce a procesy rozhodování a zasahuje až do pojetí souvislosti těchto procesů a rozhodnutí s dohodnutými hodnotami a preferencemi. Jedna definice zní „Procesy a instituce, jimiž se zjištěné hodnoty a preference převádějí do společných aktivit, které zvyšují bezpečnost, úspěch a morální rozvoj skupiny a jejích členů“.

Pro další vysvětlení velice dobře poslouží zpráva z konference Rady Evropy o správě v oblasti vyššího vzdělávání (Governance in Higher Education), která se konala v roce 2005, kde se hodně diskutovalo o tomto výrazu, jeho významu, překládání a zavádění v praxi. I když se konference zabývala primárně vyšším vzděláváním, a přestože správa jiných institucí se může určitým způsobem lišit, řada z těchto principů platí obecně.

9. Školení

48. Takové vzdělávání by bez školení učitelů a jiných odborníků jak v rámci vzdělávacího systému, tak i mimo něj, například vedoucích mládežnických skupin, bylo neúčinné a zbytečné. Tento předmět se od tradičních předmětů výrazně liší. Ti, co ho budou vyučovat, se ho nejdříve musí sami naučit.

Nejlepší způsoby výuky tohoto předmětu se také různí a musí se nejprve naučit. Toto ustanovení zdůrazňuje význam školení, a to nejen pouze učitelů, ale také těch, kdo učitele připravují.

10. Úloha nevládních organizací, organizací mládeže a dalších zainteresovaných subjektů

49. Význam úlohy nevládních organizací a organizací mládeže ve VDO/VLP byl zdůrazněn již ve 14. odstavci předmluvy a bodě d odstavce 5. Vzdělávání však není jedinou náplní jejich práce, jsou velice aktivní také ve výzkumu a lobbingu a také ve zvyšování společenského povědomí. Dále jsou také velice často jediným místem, kde mohou žáci, děti a mládež uplatňovat a praktikovat lidská práva a demokracii. Jejich práce a její hodnota by měla být oceněna, což je také hlavním cílem tohoto ustanovení. První dvě věty se zaměřují na závazek států podporovat jejich roli a uznávat ji. Jak je uvedeno i v odstavci 5. d, neexistuje žádný závazek ke konkrétní formě podpory a poskytnutá podpora se bude lišit dle zdrojů a priorit daného státu. Poslední věta je mnohem obširnější s úmyslem zapojit další aktéry, zejména média a širokou veřejnost, do podpory prosazování a propagování VDO a VLP. Znění tohoto ustanovení je záměrně obecné, což umožňuje státům jeho uplatnění způsobem, který nejvíce vyhovuje jejich prostředí. Patří sem například zveřejňování inzerátů v novinách, televizní reklamy, internetové stránky, práce se sdruženími rodičů a učitelů, odborové organizace, náboženské skupiny atd.

11. Hodnoticí kritéria

50. U každé formy vzdělávání musí být stanovena kritéria hodnocení její účinnosti. Vytvoření takových kritérií není jednoduché, nicméně o stanovení kritérií a ukazatelů usilují subjekty na mezinárodní úrovni. Nakonec bude muset každý stát přijmout svá vlastní kritéria, ale významnou pomoc může poskytnout mezinárodní spolupráce, která vede ke sdílení zkušeností a vytvoření společných kritérií zejména v rámci Rady Evropy, v rámci regionálních uskupení evropských zemí či prostřednictvím sítí koordinátorů (viz odstavce 12, 14, 15 a 16). Druhá věta zdůrazňuje významnou roli zpětné vazby od studujících pro vytváření těchto kritérií.

12. Výzkum

51. Výzkum úzce souvisí s hodnocením. Jak je vysvětleno v první větě, výzkum nemusí provádět vlády; zkušenosti v této oblasti ve skutečnosti naznačují, že většinu výzkumu provádí nevládní organizace jak na mezinárodní úrovni, tak i na úrovni členských států, a jiné subjekty, které jsou na vládě nezávislé, a to i v případech, že mají některé projekty financované vládou. Výzkum má řadu účelů a příjemců. Hlavním účelem je posuzovat aktuální situaci a poskytovat srovnatelná data, která pomohou subjektům podílejícím se na VDO/VLP měřit jejich výsledky a zvyšovat efektivitu, což vede ke snižování neproduktivní činnosti a úspore nákladů. Druhá věta obsahuje dlouhý, avšak ne vyčerpávající („*mimo jiné*“) seznam příkladů potenciálních oblastí výzkumu. Poslední věta o sdílení výzkumu s jinými členskými státy souvisí s ustanoveními o spolupráci v odstavcích 15 a 16.

13. Dovednosti k prosazování sociální soudržnosti, oceňování diverzity a nakládání s rozdíly a konflikty

52. Toto ustanovení rozvádí zásadu uvedenou v odstavci 5. *f*, přičemž zde platí stejný komentář. Přesahuje úzké pojetí výuky VDO/VLP jakožto předmětu, s úmyslem podnítit použití zásad VDO/VLP v každé další oblasti vzdělávání. Podstatou je naučit se žít v rozmanité společnosti, respektovat rozdíly a řešit konflikty bez násilí. Z definice VDO/VLP jasně vyplývá, že nejde pouze nebo hlavně o získávání vědomostí, ale také o získávání dovedností a změnu postojů. Ustanovení konkrétně odkazuje na boj proti všem formám diskriminace a násilí, zejména proti těm typům násilí, které mohou poškodit školy, a to je zejména šikana a obtěžování, ať už fyzické, psychické nebo stále častější prostřednictvím internetu („*kyberšikana*“).

Sekce IV – Hodnocení a spolupráce

14. Hodnocení a revize

53. Pracovní skupina se rozhodla zvolit systém sebehodnocení ze strany každého členského státu, přičemž vzala do úvahy to, že většina členských států není zastáncem externího monitorovacího systému z mnoha důvodů, včetně nákladů, které by tím vznikly. Takové hodnocení musí být pravidelné i důkladné a musí pokračovat. Toto ustanovení souvisí s odstavcem 11 ohledně kritérií hodnocení, odstavcem 12 ohledně výzkumu a s odstavcem 15 ohledně spolupráce. Druhá věta uvádí konkrétně možnost států spolupracovat na procesu hodnocení a třetí věta říká, že mohou rovněž žádat pomoc od Rady Evropy. Oba tyto postupy by mohly být velice přínosné, ale jsou zcela dobrovolné.

15. Spolupráce při následujících aktivitách

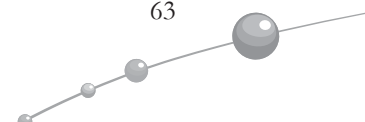
54. Toto ustanovení usiluje o vytvoření špičkových záznamů o spolupráci na tomto předmětu v členských státech Rady Evropy od roku 1997 a převedení pozornosti na následné sledování používání Charty v praxi. Tři z bodů, *a*, *c* a *d*, jsou určeny primárně pro samotné vlády, zatímco *b* a *e* hovoří o prosazování a podporování spolupráce ze strany lidí a organizací v rámci jejich území. Celoevropské sítě koordinátorů členských států v oblasti VDO/VLP a nevládních organizací a organizací mládeže mají za sebou již velký kus práce, a cílem je tedy podpořit tyto vazby a spolupráci, kterou prosazují. Společnou prací se mohou vlády také vyhnout nevhodné duplicitě a vzácné zdroje využívat mnohem efektivněji.

55. Výraz „kodifikovat“ v bodě *c* označuje převod příkladů dobré praxe do nějaké normativní podoby, kterou by bylo možné uplatňovat obecněji, která by svou podstatou mohla mít regulační povahu, ale měla by spíše podobu směrnice nebo doporučení. Ve své podstatě je taková kodifikace určena primárně

k tomu, aby ji jednotlivé členské státy schválily v rámci své jurisdikce, ale společně schválená směrnice nebo norma použitá několika členskými státy je také možná. Příkladem kodifikace dobré praxe je ve skutečnosti Charta samotná.

16. Mezinárodní spolupráce

56 Toto ustanovení rozšiřuje hranice spolupráce o další mezinárodní organizace, které jsou partnery Rady Evropy v oblasti VDO/VLP, a to zejména o Organizaci spojených národů, Evropskou unii a Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Tyto čtyři organizace mají úzké vazby na úrovni sekretariátu a společně organizují významná setkání v tomto oboru; toto ustanovení však vybízí k vytvoření užších vazeb mezi členskými státy a v rámci členských států, protože často dochází k tomu, že vládní úředníci, působící v této oblasti v jedné mezinárodní organizaci, nevědí o práci ve stejném oboru prováděné v jiné organizaci. Cílem tohoto ustanovení je šířit výhody Charty a strategie a praxi, a to jak v Evropě, tak i za jejími hranicemi. Toto ustanovení samozřejmě nijak nebrání členským státům, které jsou zároveň členy jiných mezinárodních organizací, aby se o své zkušenosti a dobrou praxi dělily přímo s těmito organizacemi.

Prodejci publikací Rady Evropy

BELGIE

La Librairie Européenne –
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: order@libeurop.be
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

BOSNA A HERCEGOVINA

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000, SARAJEVO
Tel.: +387 33 640 818
Fax: +387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

ČESKÁ REPUBLIKA

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DÁNSKO

GAD
Vimmelskaflet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: gad@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINSKO

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilau@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCIE

La Documentation française
(diffusion/distribution France entière)
124, rue Henri Barbusse
FR-93308 AUBERVILLIERS CEDEX
Tel.: +33 (0)1 4015 70 00
Tel.: +33 (0)1 4015 68 00
E-mail: commande@ladocumentationfrancaise.fr
<http://www.ladocumentationfrancaise.fr>

Librairie Kléber
Iruedes Francs Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)1 8815 78 88
Tel.: +33 (0)1 8815 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
<http://www.librairie-kleber.com>

CHORVATSKO

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000, SPLIT
Tel.: +385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: +385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

ITÁLIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

KANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
1-5369 Canotek Road
CA-OTTAWA, Ontario K1J 9J3
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Bezplatná linka: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

MAĎARSKO

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +361 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euoinfo@euoinfo.hu
<http://www.euoinfo.hu>

MEXICO

Mundi-Prensa México, S.A. De C.V.
Rio Pánuco, 141 Delegacion Cuauhtémoc
MX-06500 MÉXICO, D.F.
Tel.: +52 (01)55 55 33 56 58
Fax: +52 (01)55 55 14 67 99
E-mail: mundiprensa@mundiprensa.com.mx
<http://www.mundiprensa.com.mx>

NĚMECKO/RAKOUSKO

UNO Verlag GmbH
August-Bebel-Allee 6
DE-53175 BONN
Tel.: +49 (0)228 94 90 20
Fax: +49 (0)228 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de
<http://www.uno-verlag.de>

NIZOZEMÍ

Roodveldt Import BV
Nieuwe Hemweg 50
NE-1013 CX AMSTERDAM
Tel.: +31 20 622 8035
Fax: +31 20 625 5493
Website: www.publidis.org
Email: orders@publidis.org

NORSKO

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLSKO

Ars PolonaJSC
25 Obrońcow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGALSKO

Livraria Portugal (Dias & Andrade, Lda.)
Rua do Carmo, 70
PT-1200-094 LISBOA
Tel.: +351 21 347 42 82 / 85
Fax: +351 21 347 02 64
E-mail: info@livrariaportugal.pt
<http://www.livrariaportugal.pt>

RUSKÁ FEDERACE

Ves Mir
17b, Butlerova ul.
RU-101000 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

ŘECKO

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
<http://www.kauffmann.gr>

SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tsohop.co.uk>

SPOJENÉ STÁTY a KANADA

Manhattan Publishing Co
2036 Albany Post Road
USA-10520 CROTON ON HUDSON, NY
Tel.: +1 914 271 5194
Fax: +1 914 271 5886
E-mail: coe@manhattanpublishing.coe
<http://www.manhattanpublishing.com>

ŠPANĚLSKO

Mundi-Prensa Libros, s.a.
Castelló, 37
ES-28001 MADRID
Tel.: +34 914 36 37 00
Fax: +34 915 75 39 98
E-mail: libreria@mundiprensa.es
<http://www.mundiprensa.com>

ŠVÝCARSKO

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

Nakladatelství Rady Evropy

FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 • Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 • E-mail: publishing@coe.int • Web: <http://book.coe.int>

Centrum občanského vzdělávání

Centrum občanského vzdělávání je samostatné analyticko-aplikační pracoviště Masarykovy univerzity. Posláním COV je podporovat občany v rozvoji dovedností, které jim umožní lépe se orientovat ve veřejném prostoru a účinněji se zapojovat do občanského života.

COV vychází z předpokladu, že moderní demokracie se nezakládá jen na institucích, ale také na odpovědnosti jejich zástupců a na dovednostech občanů efektivně a správně instituce využívat. Bez těchto dovedností jsou instituce prázdnou skořápkou, které správně plní svou funkci pouze v situaci bez velkých problémů a tlaků. Základním stavebním kamenem demokratické politické kultury a demokratické občanské společnosti je proto především vzdělaný a svobodně myslící občan.

Občanské vzdělávání se přirozeně dotýká i témat, která jsou předmětem aktuální politické diskuse. Smyšlné občanské vzdělávání proto musí být nadstranické a vyvážené. COV se ve své činnosti řídí třemi principy:

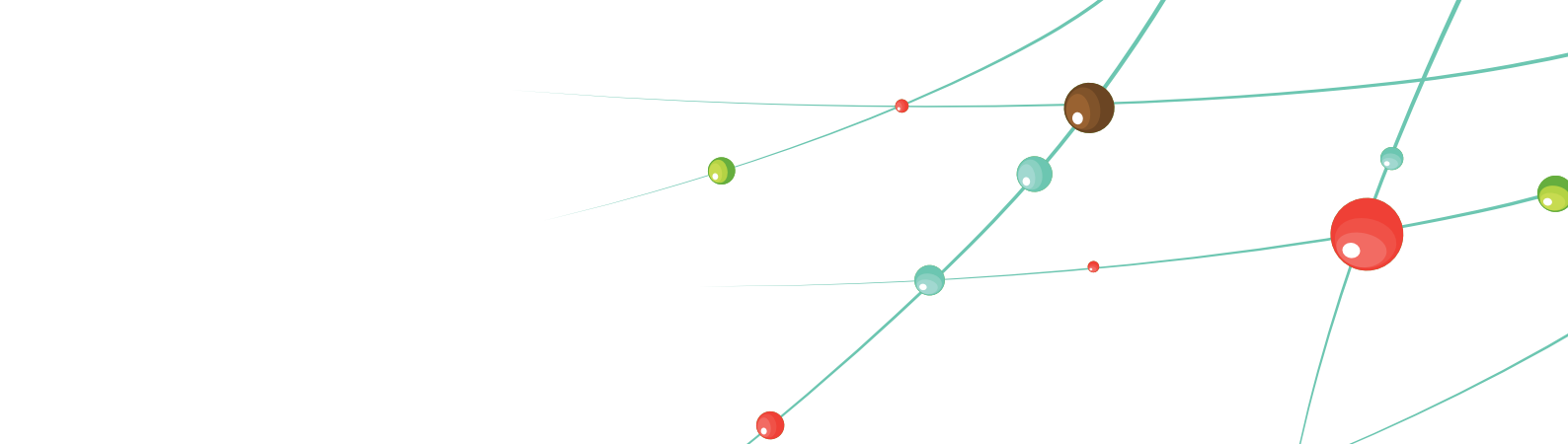
- **bez indoktrinace**
občanské vzdělávání nesmí manipulovat studujícím a bránit mu ve vytváření jeho vlastního úsudku,
- **vyváženost**
občanské vzdělávání nesmí zjednodušovat a zamlčovat kontroverze u témat, která jsou předmětem společenské, politické nebo vědecké diskuse,
- **podpora samostatného myšlení**
občanské vzdělávání má vést studující k dovednosti realizovat vlastní zájmy demokratickými prostředky.

Centrum občanského vzdělávání spolupracuje se zahraničními organizacemi s podobným zaměřením. Je součástí sítě Networking European Citizenship Education, která umožňuje výměnu zkušeností na evropské úrovni.

Ve svých publikacích COV nabízí analýzy, metodické postupy a doporučení v oblasti systémového zavádění občanského vzdělávání v České republice. Publikace jsou dostupné na adrese www.obcanskevzdelavani.cz.

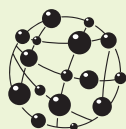
Rada Evropy má 47 členských států a pokrývá praktický celý evropský kontinent. Usiluje o rozvoj společných demokratických a právních zásad vycházejících z Evropské úmluvy o lidských právech a z jiných odborných materiálů zabývajících se ochranou jednotlivců. Již od svého založení po druhé světové válce v roce 1949 je Rada Evropy považována za symbol smíření.

Výchova k občanství a k lidským právům patří k nejsilnějším formám obrany společnosti proti násilí, diskriminaci a nesnášenlivosti. Nicméně jejich cíle, účely a přístupy nejsou vždy řádně pochopeny a jejich dopad na strategii a praxi je rozpoznán pouze částečně.

Tato strategie vysvětluje, o čem výchova k demokratickému občanství a k lidským právům je a co znamená v rámci tvorby strategie z pohledu celoživotního vzdělávání, tedy v různých stádiích vzdělávání a školení – formálních, neformálních i informálních – od obecného vzdělávání přes odborný výcvik a vyšší vzdělávání až po vzdělávání dospělých. Vytýčuje cyklus strategie zahrnující navržení a realizaci strategie a kontrolu a udržitelnost strategie.

Cílem tohoto nástroje je poskytovat podporu klíčovým osobám odpovědným za politická rozhodnutí v členských státech – ministrům, poslancům a vládním úředníkům. Může ho však používat každý, kdo se podílí na navrhování, realizaci a kontrole příslušných strategií, ať už ve vládě a v mezinárodních organizacích, vzdělávacích a školicích institucích, nevládních organizacích a v organizacích mládeže.

MASARYKOVA UNIVERZITA
CENTRUM OBČANSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ

... jenom volit nestačí.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

<http://book.coe.int>

Anglický originál je dostupný v Nakladatelství Rady Evropy.

Tato publikace je neprodejná. Je možné ji stáhnout na www.obcanskevzdelavani.cz